

mojplanet

www.mladinska.com/mojplanet

MESEČNIK, ŠT. 8 • APRIL 2013 • LETNIK 8 • 3,74 € za naročnike v šoli, 3,99 € za naročnike na domu, 4,70 € v prosti prodaji

MOJ
TEST

Len kot »fuks«

Žabe

Kaj so kometi? Mesojeda rastlina

Knjižica
CVETLICE

9 771854 288098

biserna čebelica

IŠČEMO NAJSTAREJŠE ČEBELICE

Pridružite se nam pri praznovanju
60-letnice zbirke Čebelica!

Skupaj z otrokom pogledajte doma,
vprašajte pri dedkih in babicah.

Zaupajte stare (in malo manj
stare) izdaje iz znamenite
zbirke za razstavo v knjižnici –
**VSAKA VAM BO PRINESLA
NAGRADO!**

Vse o tem na

www.mladinska.com/bisernacebelica.

Praznujmo skupaj!

RDEČA

BOL

Dragi moji
planetovci,

22. aprila praznuje naš planet Zemlja. Na dan Zemlje se spomnimo na svoj dom v najširšem smislu in smo po navadi zaskrbljeni. Sprašujemo se, kako ravnamo z okoljem in z nami samimi. Za planet me ne skrbi preveč, saj se za starost dobre štiri milijarde let in pol zelo dobro drži. Kaj pa ljudje, rastline, živali? Naše reke in jezera? Ne morem se načuditi, kaj vse je vedel in znal Leonardo da Vinci, ki je živel sredi prejšnjega tisočletja. In kaj vse šele »znamo« danes. A toliko škode, kot je naravi naredi človeštvo v enem letu, je ni nekoč naredilo v tisoče letih skupaj ...

Po res doolgi zimi končno prihaja pomlad! Na sredi revije boste našli knjižico z rožicami, ki rastejo pri nas. Pojdite v naravo z odprtimi očmi in morda še s fotoaparatom. A ne pozabite, da so rožice najlepše tam, kjer so zrasle, in tam tudi zdržijo najdlje.

P. S. Hvala za vašo pošto, vprašanja, mnenja in želje. Morda ne veste, da prav vi sooblikujete vsebino revije, a ker vas je res zelo veliko, ne moremo ustreči vsaki želji. A vemo, da tudi to razumete.

Pa lepo bodite in še posebej lepe prvomajske praznike vam želimo.

Plaza

Kazalo

4

- 4 DIVJAD**
Srne in jeleni
- 8 DVOŽIVKE**
Pomagajmo žabicam
- 12 VESOLJE**
Obiskal nas je komet PANSTARRS

- 14 REPORTAŽA**
Genij – Da Vinci

- 18 SVETOVNI DAN ZEMLJE**
Naravne lepote sveta

- 20 SVET RASTLIN**
Zelo nevarno!

- 22 ČLOVEŠKO TELO**
Kri

- 24 ETNOLOGIJA**
Zeleni Jurij

- 26 POSTER**
Pes

- 27 POMLADANSKE CVETLICE**

- 36 DR. VETKO**

- 38 OKOLJE**
Spoštujem vsa živa bitja

- 40 (SONČNA) OČALA**

- 42 PLANETOV STRIP**
Sončna Indija

- 46 POTEPANJA PO SLOVENIJI**
Polhov Gradec

- 48 MOJ TEST**
Len kot fuks

- 50 SIVE CELICE**

- 52 NUŠIN KOTIČEK**
Čigava si pa ti?

- 54 MOJ PLANET PRIPOROČA**

- 56 VAŠA POŠTA**

36

48

18

Svetovni dan
Zemlje

Knjižica

SRNE in JELENI

Srne in jeleni so daljni sorodniki. Precej so si podobni in veliko nas je, ki med sprehodom po gozdu ne vemo, kateri vrsti pripada žival, ki je plašno pobegnila pred nami.

Srne

Bambi

Srne spadajo med parkljarje in v družino jelenov, ki so jim na moč podobne, le da so veliko manjše. Dlaka je dolga in je poleti živahne čokoladne barve, pozimi pa bolj pusta, siva. Mladiče zelo lahko prepoznamo, saj so pravi »bambiji« – rjavi s črnimi in **belimi pegami** po telesu. Pege začnejo izginjati po šestem tednu starosti. Srne imajo zelo kratke repke in belo obarvane »ritke«.

Rogovje

Srnjaki imajo na čelu zelo kratko rogovje **s šestimi izrastki**. Rogovje je kostna tvorba. Vsako leto odpade in zraste novo. Raste »pod mahom«. To pomeni, da je pokrito z nežno kožo, ki je gosto poraščena s kratkimi in mehкими dlačicami in **spominja**

na mah. Ko rogovje raste, postaja kožica vedno manj prekrvljena in končno odpade. Prvo rogovje srnjačkom, rojenim spomladi, zraste že novembra ali decembra, odpade pa februarja prihodnjega leta. Odraslim srnjačkom začne rasti decembra, se do pomladi očisti mahu, odpade pa jeseni. Včasih imajo komaj vidno rogovje tudi srne.

Najštevilčnejša divjad pri nas

Srne srečamo v gozdovih z gosto podrastjo, na njivah blizu gozdčkov, travnikih in pašnikih ter celo na odprtih poljih. So zelo prilagodljive. Pri nas živi okoli **sto tisoč srn**, ki gosto naseljujejo območja od morske obale pa vse do gozdne meje.

Zelo spretni živali se z lahkoto gibljejo v gosti podrasti. So zelo **dobri tekači na kratke proge**. Ne selijo se veliko, ampak se zadržujejo pretežno v okolici kraja, kjer so se skotile. V gozdovih živijo samotarsko življenje in se le jeseni in pozimi združujejo v manjše skupine. Na odprtih poljih pa živijo v velikih tropih, ki jih sestavlja celo več deset živali. Srne polovico dneva porabijo za objedanje mladega listja in pašo na travnikih in njivah.

osebna izkaznica

Vrsta:	Srna (<i>Capreolus capreolus</i>)
Telesna višina:	do 68 cm
Telesna teža:	25 kg
Parjenje:	od julija do avgusta
Brejest:	devet mesecev
Mladiči:	od 1 do 3 v maju ali juniju
Življenjska doba:	do 12 let
Razširjenost:	vsa Evropa

Velika izjema

Razmnoževanje srn je velika **posebnost narave**. Edine od parkljarjev imajo namreč **odloženo implantacijo**, kar pomeni, da zarodek po oploditvi, ki se zgodi poleti, miruje vse do januarja. Šele nato se začne hitro razvijati. Srna je tako »breja«
dobršen del leta, kar ima seveda namen. Mladiči se tako skotijo v najbolj ugodnem času leta. Shodijo šele po treh dneh in materi prvi teden ne sledijo, ampak so skriti. Žleze z zunanjim izločanjem še ne delujejo, zato jih plenilci težko odkrijejo. Ker pa nimajo nagona bežanja, jih veliko konča pod kosilnicami in stroji za obdelovanje zemlje.

Jeleni

Veliki lepotci

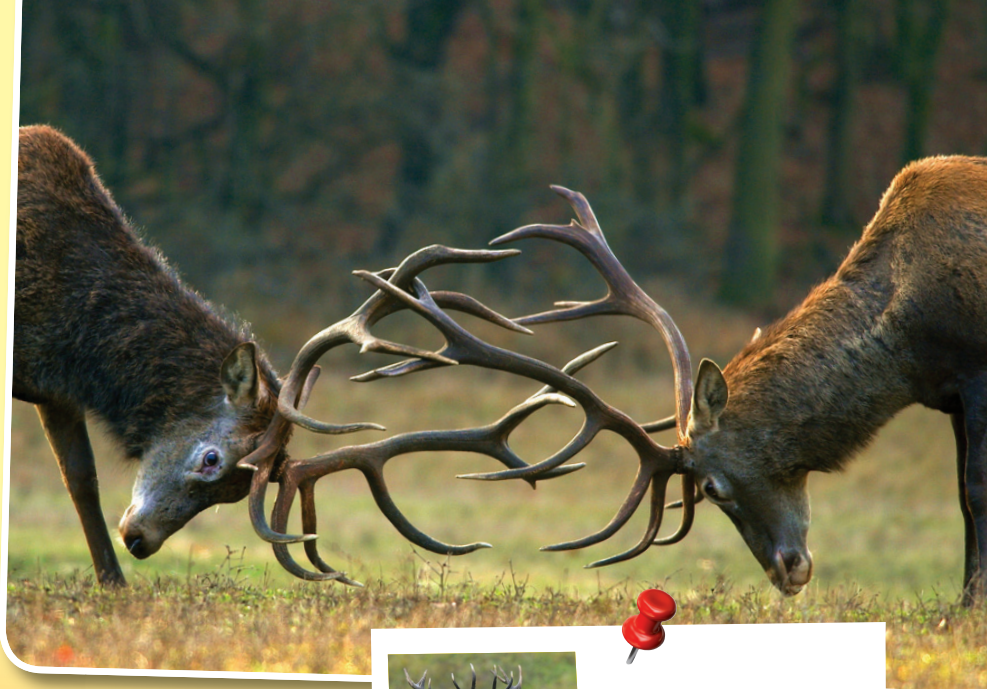
Jeleni so sicer precej večji, sicer pa zelo podobni srnam. Dlaka je poleti rdečrjava, pozimi pa sivorjava. Na vratu samcev je dlaka daljša in temnejša in oblikuje grivo. Rep je daljši kot pri srnah in meri 15 cm, na zadnjici pa je bela lisa. Dlaka mladičev je lisasta in slabo izražene lise vzdolž hrbta lahko ostanejo vse življenje.

Osupljivo rogovje

Pri osmih mesecih starosti se na čelu samcev pojavijo zametki rogov. Kmalu pod mahom zraste prvo, a še ne razvejeno rogovje, ki hitro odpade, na njegovem mestu pa zraste novo, vsako leto večje in bolj razvejeno rogovje. **Največje rogovje** ima deset let star jelen. Veji sta lahko dolgi **več kot meter** in imata tudi po sedem in več izrastkov. Pri starih jelenih je rogovje spet slabo razvejeno. Na velikost jelenov in mogočnost rogovja močno vpliva področje, kjer živijo. Tisti največji in z najlepšim rogovjem živijo v nižinah, v goratih predelih, na Škotskem in Norveškem pa so precej manjši.

Življenjski prostor

jelenov so stari mešani gozdovi od nižin do gozdne meje. Zaradi širokega rogovja so sicer bolj prilagojeni odprtim prostorom, a jih je urbanizacija pregnala v gozdove. Najraje se zadržujejo na stičišču gozda in obdelovalnih površin. So zelo **vztrajni tekači**. Pri nas jih je precej **manj kot srnjadi**, saj jih je le okrog deset tisoč. Pasejo se ponoči, podnevi pa počivajo. Tako kot srne so prežvekovalci in se hranijo s travami, semeni in plodovi, pozimi pa lupijo tudi lubje.

Živijo v tropih. Po navadi se družijo samice z mladiči, samci pa so samotarji, ki se le pozimi združijo v zimske trope. Med parjenjem so **samci zelo bojoviti** in si v medsebojnih bojih poskušajo pridobiti čim več samic.

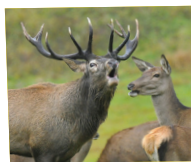
Damjaki

– *Cervus dama dama*

Damjaki so **sorodniki jelenov in srn** in jih pri nas gojijo v oborah. V naravi bi težko preživel, saj prihajajo **iz toplejših krajev** in niso vajeni tako hudih zim, kot jih imamo pri nas. Dlaka je lahko različno obarvana, po navadi je rjava z belimi pikami. Damjaki so nekoliko **večji od srn** in spada jo med lopatarje, ker imajo samci vrhova rogov zraščena v obliki lopate.

osebna izkaznica

Vrsta:	Navadni jelen (<i>Cervus elaphus</i>)
Telesna višina:	do 150 cm
Telesna teža:	jeleni do 250 kg, košute do 150 kg
Parjenje:	jeseni
Brejest:	7 mesecev in pol
Mladiči:	en mladič v maju ali juniju
Življenjska doba:	od 15 do 20 let
Razširjenost:	Evropa, Azija, Severna Afrika, Sardinija in Korzika, uspešno so jih naselili tudi v Južno Ameriko in Avstralijo; v Severni Ameriki živi jelenov sorodnik vapiti.

- ... da je »žena« jlena košuta?
- ... da je »mož« srne srnjak?
- ... da rečemo mladičem jelenov in srn teleta?
- ... da parjenju jelenov zaradi zamolklega oglašanja rečemo rukanje?
- ... da za samice brez rogovja rečemo, da so mulaste?
- ... da je najpomembnejši plenilec jelenjadi volk, srnjadi pa ris, volk in divji psi?
- ... da so jelene v 19. stoletju pri nas skoraj povsem iztrebili?
- ... da so bili predniki jelenov mesojedi?
- ... da jeleni rogovje drgnejo ob drevesa, da očistijo ostanke mahu?
- ... da lahko lovci divjad lovijo le v predpisanih lovni dobah?
- ... da morajo lovci pozimi divjad dodatno hraniti?
- ... da je jelenovo rogovje zelo zaželena trofeja?

Maja Stopar

dvoživke

Pomagajmo

Med zanesljive, a manj znane znanilke pomladi spadajo tudi žabice, ki ob primernih temperaturah (vsaj kakšen teden nad 4 °C) in vlagi prilezejo iz tal, kjer so preživele dolgo zimo.

Rosnica

žabicam

Zelena rega

Hraše pri Smledniku

Ko se zbudijo, se odpravijo na daljše **potovanje k mrestiščem**, ki so lahko od prezimovališč oddaljena tudi več kot dva kilometra. Žabice se selijo množično, pot pa jim pogosto presekajo ceste, ki lahko prvi žabji spomladanski sprehod spremenijo v pravicato morijo.

Akcija »Pomagajmo žabicam«

Prav zato, ker smo ljudje z gradnjo cest marsikje žabje migracije spremenili v njihov največji življenjski izziv, že od leta 2008 v Sloveniji poteka akcija »Pomagajmo žabicam«, s katero poskušajo prostovoljci čim več žabicam omogočiti srečno pot do mrestišč in spet nazaj. Društvo Žverca s pomočjo prostovoljcev tako vsako leto organizira akcijo prenašanja žab na eni izmed najbolj črnih točk v Sloveniji – **v Hrašah pri Smledniku**.

Kako poteka akcija?

Vsako leto društvo Žverca označi najbolj črne žabje točke, na katerih žabice za varen prehod čez cesto potrebujejo **pomoč ljudi**. Na nekaterih lokacijah so akcije organizirane, druge pa so samo označene in čakajo na prostovoljce. Tam, kjer je predvidena akcija, člani društva pred otoplitvijo namestijo zaščitne ograje, da ne bi žabice odskakljale v smrt.

Ko žabja vremenska napoved pokaže ugodne razmere, se na različnih krajih po Sloveniji ob mraku zberejo prostovoljci oziroma nabiralci žab. Prostovoljci so pravzaprav žabji avtobusi, ki žabice prenašajo z ene strani ceste na drugo. Žabic seveda ne odlagajo takoj čez cesto, pač pa jih odnesejo vsaj 10 metrov stran od nje.

Zaščitna ograja

Obvezna oprema

nabiralcev žab je **odsevni jopič** (da so dobro vidni za voznike avtomobilov!), **vedro** in **svetilka**. Tisti, ki se žab ne želijo dotikati z golimi rokami, si lahko pomagajo tudi z rokavicami.

Katerim žabicam pomagamo?

V Sloveniji živi kar 13 brezrepnih dvoživk oziroma žab, ki zrastejo do dolžine 15 cm. Največkrat čez cesto pomagamo **krastačam**. Pri nas najdemo navadno krastačo, zeleno krastačo in dve vrsti urha; hribskega ter nižinskega. Krastače se lahko do mrestišča odpravijo celo pet kilometrov daleč. Če se samček in samička srečata še pred mrestiščem, spleza samček samici na hrbet in samička ga nosi vse do konca poti. Pomagamo tudi **zelenim regam**, ki spadajo v družino drevesnih žab in so znane predvsem po tem, da njihovo regljanje od vseh žab najglasneje odmeva.

Kar sedem žab pri nas spada v družino pravih žab in tudi one vsako leto potrebujejo našo pomoč pri prečkanju ceste. Mednje spadajo **rjave žabe**, kot sta sekulja in rosnica, pa tudi zelene žabe, kot so pisana žaba, **zelena žaba** in debeloglavka.

Ogrožene dvoživke

Žabice in druge dvoživke so veliko bolj pomembne in koristne, kot se morda zdi na prvi pogled. Krastače so na primer zelo koristne na vrtovih, saj se prehranjujejo s polži in drugimi, na vrtu ne preveč zaželenimi živalcami. Na vrtu je zato zelo dobrodošla tudi sekulja. Vendar pa po svetu dvoživke že desetletja izginjajo, saj jih ogrožajo podnebne spremembe, predvsem pa uničevanje življenjskih prostorov, onesnaževanje voda s pesticidi in umetnimi gnojili ter vnos tujerodnih konkurenčnih vrst in plenilcev v njihovo okolje.

Kako se lahko pridružim?

Žabjo vremensko napoved lahko spremljaš po spletu:

- na strani Facebook je skupina Pomagajmo žabicam, kjer objavljajo vse novice o žabicah, vključno z žabjo vremensko napovedjo, ki ti pove, kdaj bo pomoč potrebovalo največ žab;
- na strani www.pomagajmo-zabicom.si najdeš vse podatke o akciji, vključno z lokacijami, na katerih bodo žabice potrebovale tvojo pomoč.

ali
veš...

... da se pri žabah oglašajo samo samček, to pa počne z napihovanjem zvočnega mehurja pod grlom?

... da je najmanjša žabica, živeča pri nas, navadna česnovka, ki je dolga do 6 cm, ime pa je dobila po zaščitnem vonju, ki ga oddaja v nevarnosti?

... da krastače v nevarnosti izločijo strup, ki človeku ni nevaren? Prav tako nikakor ni res, da bi zaradi dotikanja krastače lahko dobili bradavice.

... da so drevesne žabe, kamor spada naša zelena rega, odlične plezalke in jih lahko najdemo tudi visoko v krošnjah dreves?

Mojca Grce

Obiskal nas je komet

Kometi ali repatice, kakor jim tudi pravimo, so zaradi značilnega repa gotovo najslikovitější člani družine vesoljskih teles našega Osončja. Sredi marca je bil iz naših krajev viden komet PANSTARRS. Zaradi dolgotrajnega slabega vremena pa ga je videlo le malo ljudi. Nič zato, če ste ga zamudili. Konec leta bo mimo Zemlje letel še en komet, ki pa bo mnogo svetlejši in z mnogo daljšim repom. No, vsaj tako napovedujejo astronomi, ki se na te reči spoznajo.

Umazan led

Se še spomnite črnih kupov umazanega snega, ki ob koncu zime ostanejo ob cestah? Ne boste verjeli, a bleščeči kometi so jim nadvse podobni. Gremo po vrsti. Osrednji del kometa, ki mu pravimo jedro, je nekaj kilometrov velik skupek vesoljskega ledu, med katerega je pomešan prah in drobna peščena zrna, kakor pri kupu snega ob cesti. Ko se to ledeno telo približa Soncu, se ogreje in led začne izparevati. Okoli vesoljske ledene gore se ustvari oblak pare, ki mu astronomi pravijo koma. Vodna para iz jedra kometa odnese tudi prašnate delce, od katerih se odbija sončeva svetloba. Komet ne sveti, temveč se od prašnatih delcev in pare odbija sončeva svetloba, zato se zdi, da je to telo zelo veliko. Ko nastane koma, jedra kometa sploh ne moremo videti, saj je zavito v gost oblak.

Jedro kometa je gora umazanega ledu. Najlepši posnetek kakega jedra kometa je naredila vesoljska sonda Deep Impact, ki je pred nekaj leti letela v neposredni bližini kometa Tempel 1.

rep kometa

koma

PANSTARRS

Okoli Sonca

kroži nepreštevna množica kometnih jeder. Večina pa jih je zelo daleč, mnogo dlje kot od Sonca najbolj oddaljeni planet Neptun, zato teh temnih in ledenih teles tudi z največjimi teleskopi ni mogoče videti. Občasno pa iz teh hladnih območij Osončja kak komet prileti v bližino Sonca in se razvije v veličastno repatico.

Doolg rep, obrnjen stran od Sonca

Pod vplivom Sonca pa nastane še rep komete. Sončeva svetloba in sončev veter, to je tok plina, ki neprestano zapušča Sonce, odpihujeta plinasti in prašni oblak z okolice jedra komete, ki se zato razpotegne v dolg svetleč rep. **Če je jedro komete veliko vsega nekaj kilometrov, pa se rep lahko razteza več milijonov(!) kilometrov za njim.** Z repom je povezana še ena zanimivost. Ker ga oblikujeta svetloba in plin, ki prihajata od Sonca, je rep vedno obrnjen stran od Sonca.

Potem, ko je komet PANSTARRS 10. marca letel najbližje Soncu, je postal viden iz naših krajev. Na nebu se je nahajal nizko nad zahodnim obzorjem in je zahajal dobro uro za Soncem.

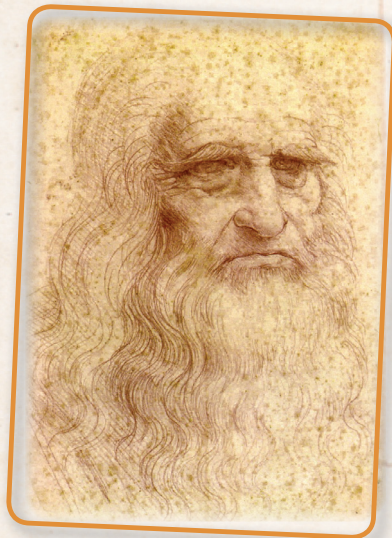
K nam pridejo bolj redko

Le vsakih nekaj deset let se zgodi, da mimo nas leti kak res svetel komet. Letos pa imamo srečo, saj smo marca lahko videli komet PANSTARRS, novembra in decembra pa bomo lahko občudovali komet ISON. PANSTARRS ni bil tako svetel, kot so napovedovali astronomi. V večernih urah ga je bilo brez daljnogleda skoraj nemogoče videti. Mnogo lepše pa je viden na fotografijah. Komet ISON naj bi bil nekaj dni na našem nebu svetel kot polna Luna, zato se kar pripravite. Bralce Mojega planeta bomo nanj še pravočasno spomnili.

Andrej Guštin

Genij – Da

Izumi Leonarda da Vincija v Ljubljani

Pravijo, da je bil Leonardo da Vinci (1452-1519) največji genij vseh časov. Slikar, kipar, znanstvenik, raziskovalec človeškega telesa, izumitelj, inženir, arhitekt, glasbenik, risal je tudi zemljevide. Naslikal je Mono Lizo, verjetno najbolj znano sliko na svetu. Zamislil si je helikopter, robota, potapljaško obleko, tank ... Njegove izume si lahko do 12. maja ogledamo na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

Renesansa – obdobje čudenja nad svetom

V 15. stoletju se je začela renesansa – beseda v francoščini pomeni »ponovno rojstvo«. V tem obdobju so se začeli misleci ukvarjati z vprašanji o človeku in naravi. Poznavalec renesančne umetnosti in kulture prof. dr. Igor Škamperle je povedal, da je renesančne umetnike vodilo čudenje nad svetom: »Nad vesoljem, naravo, živimi bitji in nad človekom, ki zmore vse to spoznati in razumeti.« V času renesanse so znanstveniki začeli spoznavati človekovo telo in pomorščaki so odkrivali nove svetove: ko je Krištof Kolumb odkril Ameriko, je bil Leonardo da Vinci star štirideset let.

Leonardo iz Vincija

Da Vinci pomeni »iz Vincija«. Leonardo se je rodil blizu toskanskega kraja Vinci. Tam si lahko ogledamo njegovo rojstno hišo, blizu je tudi Muzej Leonardiano Vinci. Ko je bil Leonardo star štirinajst let, je odšel v uk k znanemu umetniku iz Firenc, ki je bil nad njim navdušen. Pri dvajsetih letih je postal mojster. Umetniki so takrat ustvarjali po naročilu za bogate ljudi. Tako je Leonardo prepotoval velik del Italije. Ustvarjal je po vsej Italiji: v Firencah, Milanu, Benetkah, Ceseni in v Vatikanu. Na obisku je bil tudi v naših krajih: v italijanskem mestecu **Gradišče ob Soči** je načrtoval mestno obzidje. Za isto obdobje je dočkal visoko starost – 67 let. Nazadnje je živel v francoskem mestu Amboise – tja ga je povabil sam francoski kralj Franc I.

Leonardova dela v Ljubljani

Bil je vedoželjen garač. Vse ga je zanimalo. Ni bil samo umetnik, temveč je delal tudi kot inženir. Izdeloval je načrte za obrambo pred sovražnimi vojskami: obrambna obzidja in vojaške stroje – katapulte, tank, vojaški most. Na razstavi na Gospodarskem razstavišču si lahko ogledamo kar 200 eksponatov. Razstavljena dela seveda niso izvirniki. Mnogi izumi v Leonardovem času še niso bili narejeni ali so preveč dragoceni, da bi jih odpeljali iz muzejev.

V Ljubljani sta natančno predstavljeni sliki Mone Lize in Zadnje večerje, najbolj zanimive pa so makete njegovih izumov. Nekatere so izdelane v naravni velikosti, druge so pomanjšane ali povečane. Mnoge lahko tudi preizkusimo. Razstavljene so tudi kopije njegovih kodeksov – malih beležk, v katere je vrisoval načrte. Ni jih lahko brati, saj je Leonardo pisal zrcalno – z obrnjenimi črkami in od desne proti levi. Čemu? Da bi svoje delo zavaroval pred tistimi, ki bi mu ga lahko ukradli.

Vinci

Robot

Po Leonardovih načrtih naj bi bil oblečen v viteški oklep: lahko se je usedel in vstal ter premikal glavo levo-desno. Zanimivo je, da je njegove načrte petsto let pozneje uporabila vesoljska agencija NASA – želeli so narediti robota, ki bi lahko upravljal Mednarodno vesoljsko postajo.

Letenje

Petsto let pred izumom je imel Leonardo v glavi tudi letalo, padalo in helikopter. S padalom po njegovih načrtih je Britanec Adrian Nicholas skočil z višine 3000 metrov in ugotovil, da deluje. Uspešno so preizkusili tudi letalo. Helikopter (na fotografiji) sicer ne more delovati, toda ideja propelerja je genialna.

Raziskovanje človeškega telesa

Podrobno je narisal tudi dele človeškega telesa. Čeprav je bilo to prepovedano, je seciral trupla več kot tridesetih ljudi in prvi natančno razumel, kako deluje človekovo telo. Njegove risbe so v učbeniku uporabili še 350 let kasneje.

Potapljaška obleka

V Benetkah si je zamislil potapljaško obleko. Če bi mesto napadli Turki, bi lahko beneški potapljači s svedri navrtali njihove ladje. Zamislil si je tudi dvojno dno za beneške ladje: tako jim sovražnik s svedri ne bi mogel priti do živega. Danes so z dvojnim dnom zgrajeni tankerji, da se ob nesreči nafta ne razlije v morje.

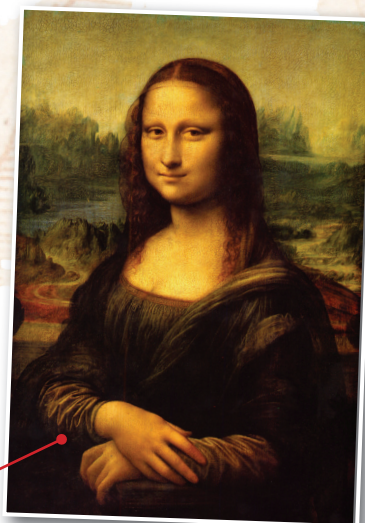

Leonardo da Vinci je delal za bogataše iz vse Evrope. Prepotoval je današnja Italijo in delal tudi v bližini Slovenije, kjer je načrtoval obrambo pred Turki. Na zemljevidu je nekaj z Leonardom povezanih krajev.

Foto: DR. Col./Fondation_Saint-Louis

Grobnica Leonarda da Vincija v Amboisu, kjer je umrl

Izvirnik Mone Lize lahko vidimo v Louvru v Parizu.

Foto: Luigi Vitale (POR FESR 2007-2013)

Načrtoval je obzidje v Gradišču ob Soči.

PARIZ

AMBOISE

V milanskem samostanu je naslikal Zadnjo večerjo.

MILANO

BENETKE

GRADIŠČE OB SOČI

VINCI

FIRENCE

VATIKAN

Slika Vitruvijskega človeka v Benetkah

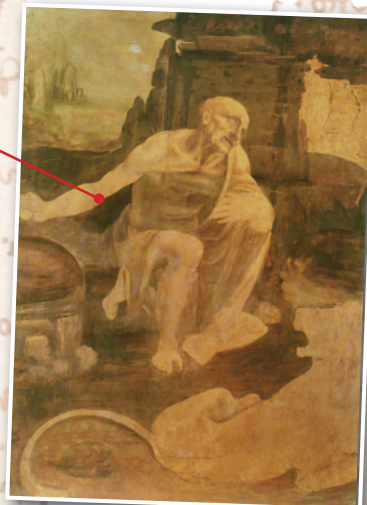
Foto: Casa Natale Anichiano

Leonardova rojstna hiša

V Firencah se je učil in delal pri znanem umetniku Veroccchio.

Slika Sv. Hieronima je shranjena v Vatikanu.

Matej Zalar

Naravne lepo

Gejzir Strokkur — eden najaktivnejših gejzirjev na svetu

Gejzir je termalni izvir na Zemljini površini, ki v presledkih v zrak bruha vrelo vodo in paro. Ime je dobil po islandskem vrelcu Geysir. Vroča kamnina pod površjem segreje vodo v podzemni shrambi do vretja. Pritisk požene vodo v curku navzgor. Nato se gejzir umiri, po določenem časovnem presledku pa se prizor ponovi. Gejzir Strokkur deluje na vulkanskem (geotermalnem) območju Haukadalur na jugozahodnem delu Islandije, kjer je še okoli 50 drugih gejzirjev. Strokkur, ki izbruha steber vrele vode **vsakih 5 do 10 minut** tudi do 30 metrov visoko, velja za enega najaktivnejših gejzirjev na svetu.

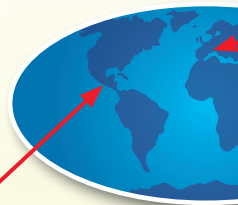
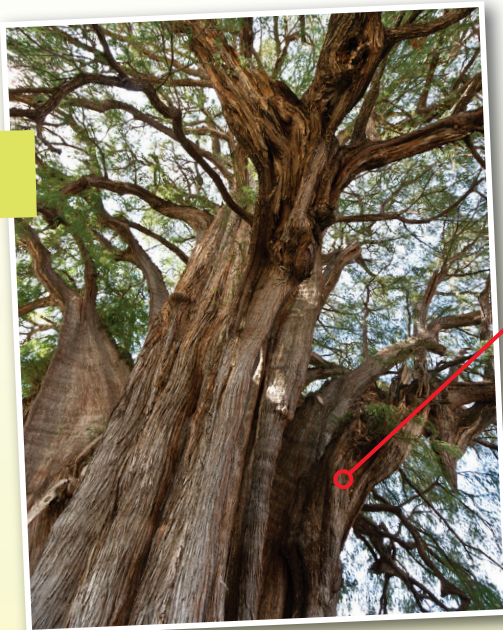
Moherski klifi

— najbolj obiskane morske pečine

Moherski klifi se dvigajo okoli 200 metrov navpično nad Atlantskim oceanom na jugozahodni obali Irske. Oblikovala jih je moč morskih valov, ki stalno butajo ob obalo. Moherski klifi se raztezajo na dolžini 8 km in so ena najbolj prepoznavnih znamenitosti Irske. Najvišji klif meri 224 metrov. Čeprav pečine niso najvišje v Evropi, pa so najbolj slikovite in turistično obiskane morske pečine. Na leto jih obiše skoraj **milijon ljudi**. V osrednjem delu klifov je kamnit razgledni stolp O'Brien's Tower, ki so ga zgradili leta 1835 in ponuja čudovite razglede proti Atlantskemu oceanu in notranjosti Irske. Na skalnih pečinah Moherskih klifov so snemali tudi prizore iz filma **Harry Potter**.

Cipresa iz Tule — najdebelejše drevo na svetu

Cipresa (vrsta *Taxodium mucronatum*), ki raste v središču mesta Santa Maria del Tule v Mehiki, nosi uradni naziv najdebelejšega drevesa na svetu. Cipresa z višino okoli 40 metrov ima zelo razvejeno krošnjo, obseg njenega velikanskega debla pa meri kar **36,2 metra**. Cipresa iz Tule že stoletja velja za največjo znamenitost kraja. Znanstveniki ji pripisujejo starost **najmanj 1600 let**. Staroselska legenda pravi, da naj bi drevo zasadil Pechocha, duhovnik, čarovnik in častilec azteškega boga vetra. Cipresa iz Tule je na Unescovem seznamu svetovne dediščine. Mogočnost njenega debla in častitljiva starost zbudjata občudovanje obiskovalcev iz vsega sveta.

te SVETA

Mrtvo morje

— najbolj slano morje in najnižja točka na Zemlji

Mrtvo morje leži v veliki depresiji (kotanji) med Izraelom in Jordanijo. Gladina Mrtvega morja je okoli 400 metrov pod običajno morsk gladino, zato so njegove obale najnižja kopenska točka na planetu. Mrtvo morje velja tudi za najbolj slano jezero na svetu. Slanost Mrtvega morja je kar 10-krat večja kot v drugih morjih, zato v njem ne živijo rastline in živali (od tod njegovo ime). Površina Mrtvega morja meri okoli 600 km², a se ves čas zmanjšuje. Vanj priteka le reka Jordan, ki je tudi edini vir pitne in namakalne vode. Mrtvo morje je **na seznamu ogroženih jezer**, saj počasi, a vztrajno izginja – na koncu bo ostala le slana puščava.

Pamukkale

— nenavadne mineralne tvorbe

V bližini mesta Pamukkale na jugozahodu Turčije je narava ustvarila nenavadne zemeljske oblike. Bele terasaste ponvice so razporejene po 200-metrskem pobočju, čeznje pa se preliva voda. Pamukkale ustvarja **17 termalnih vrelcev** s temperaturo vode od 35 do 100 stopinj Celzija. Vrelci na površje prinašajo kalcijev karbonat (CaCO_3), ki se nalaga v plasteh in oblikuje neverjetno lepe terasaste ponvice (bazene). Pamukkale v turškem jeziku pomeni »bombažni grad«, saj bela barva kalcijevega karbonata spominja na bombaž. Namakanje v termalni vodi naj bi imelo zdravilne učinke. Pamukkale velja za enega najlepših krajev na svetu in je **uvrščen v Unescovo svetovno dediščino**.

Camargue — največja rečna delta v zahodni Evropi

Camargue je obsežno močvirno nižavje v pokrajini Provansa na jugovzhodu Francije. Razprostira se med rokavoma reke Rone (Veliko in Malo Rono) in Sredozemskim morjem. Ozemlje meri 930 km² in je največja rečna delta v zahodni Evropi. Camargue je eno najbolj divjih območij v Evropi, zato je **zaščiten** kot pomemben življenjski rezervat in **svetovna naravna dediščina**. Delta Rone, kjer so s trstičjem poraščena močvirja in slane lagune, daje zavetje več kot 400 vrstam ptic. Tu je eno redkih evropskih bivališč **velikega plamenca** (flaminga). Močvirja so tudi dom divjih konj in goveda. V mestu Saintes-Maries-de-la-Mer, ki je središče pokrajine Camargue, je vsakoletni festival Romov.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Vlasta Mlakar

ZELO NEVARNO!

Poznate rastlino na sliki?

Imenuje se **okroglostna rosika**. Njeni listi so porasli z dolgimi rdečimi dlačicami. Na konci vsake od njih se blešči kapljica tekočine, ki spominja na **ROSO**. Od tod je rastlina dobila ime. Rosika ni videti nič kaj nevarna, a v žuželčjem svetu velja za **smrtonosno**.

Zakaj? Je tako zelo strupena?

Ne. Nekaj drugega je: rosika lovi in **jé** žuželke. Tisto, kar je videti kot rosa, je v resnici lepljiv slaček izloček mesojedke.

Kaj pa, če se ljudje dotaknemo nevarnih dlačic?

Brez skrbi: našemu prstu se ne zgodi nič hudega. Koža nas uspešno zaščiti.

Kako lovi?

Ko žuželka sede na list, da bi se okrepčala, se ujame na lepljivo snov. Bolj ko se poskuša osvoboditi, bolj se lepi na list. Lovilne dlačice se začno z vseh strani ukrivljati proti njej in list se počasi ovije okoli žuželčjega telesca ... Prebavni sokovi, ki jih izloči rastlina, telo **razkrojijo**, hranilne snovi pa se vsrkajo v list. Trdih oklepov, ki obdajajo žuželke, rastlina ne more razgraditi, zato izpraznjeni obležijo na njej, dokler jih ne odpihne veter ali odplakne voda. Tako se zgodi, če se na list ujame žuželka.

Zakaj rastlina je živali?

Da rastlina je živali, je nenavadno. Z drugimi živimi bitji se vendar hranijo živali, rastline pa ne, saj si same izdelujejo hrano. Zakaj bi torej potrebovale še meso? Rastline poleg svetlobe, zraka in vode za svojo rast nujno potrebujejo še nekaj drugega: **minerale**. Na barju, kjer uspevajo rosike, so tla z njimi zelo revna. Rastlina zato te snovi dobi iz živalskega mesa in tako sama sebe pognoji.

FOTOGRAFIJ: SHUTTERSTOCK

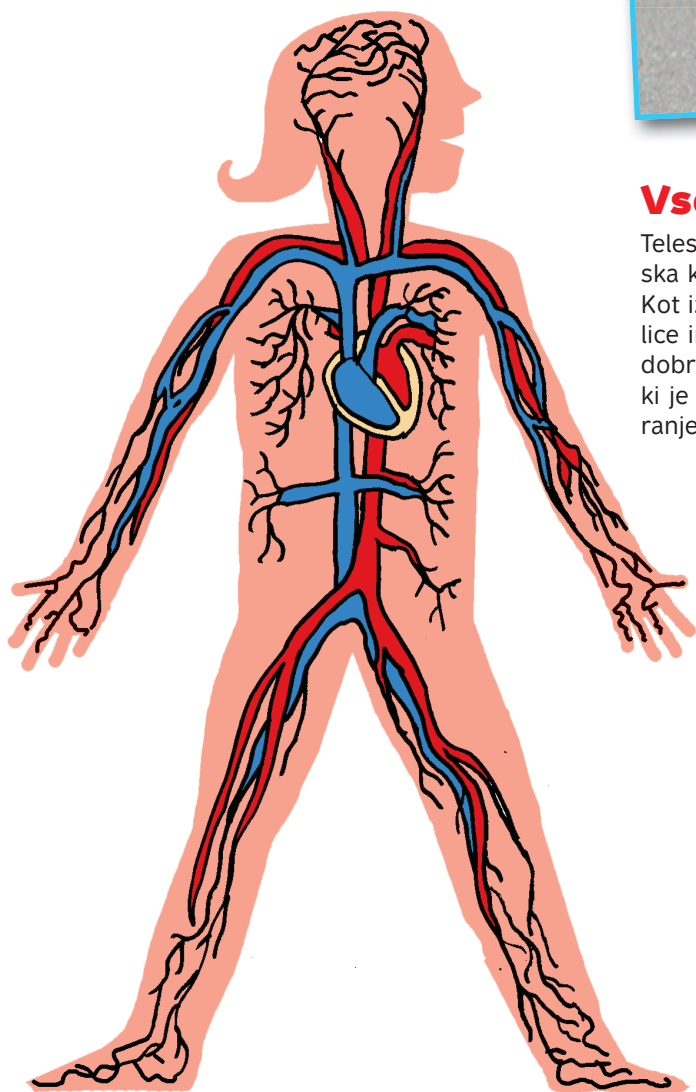
**ali
veš...**

... da v Sloveniji rastejo tri vrste rosik? Vse so ogrožene, saj je primernih rastišč zanje pri nas vse manj.

Tinka Bačič

Kri

Telesne celice ne potrebujejo hitre dostave pic, smetarskih služb, vojakov in policistov za zaščito, toplarn, kotlarn, plinarn, elektrarn. Telesne celice potrebujejo kri.

Vsestranska je

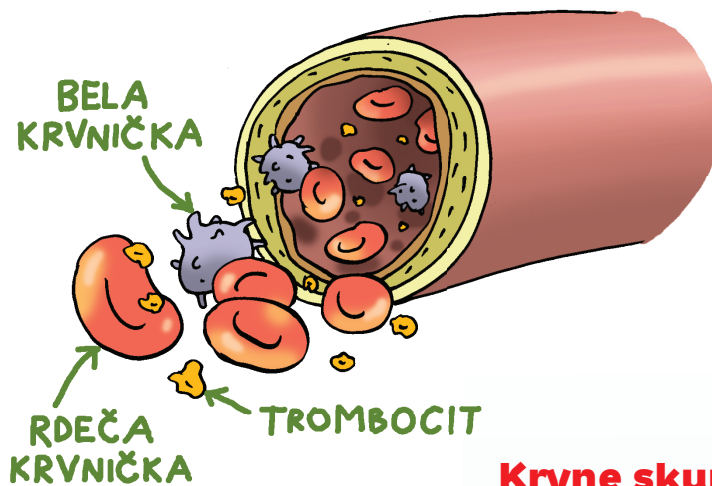
Telesno velenestvo, v katerem živi več trilijonov celic, oskrbuje vsestranska kri. Dostavlja kisik. Dostavlja hrano. Sproti odnaša odpadne snovi. Kot izurjena vojakinja ali policistka iz specialne enote brani zdrave celice in odstranjuje napadalce, ki povzročajo bolezni. Napadalce si tudi dobro zapomni. Ob vsem tem skrbi tudi za našo stalno temperaturo, ki je 37° Celzija. Kadar smo ranjeni, je kriza. Kri poskrbi zanjo. Ko se ranjene žile celijo, se strjuje. S tem ustavi krvavitev.

Prva pomoč zdravnikom

Kadar nas zdravnik napoti v laboratorij na odvzem krvi, se ni treba bati. Raje sodelujmo. Kri je namreč odlična pomočnica zdravnikom, ki s krvno sliko precej lažje ugotovijo, kakšna vrsta bolezni nas je napadla. Kri krvodajalcev je prav tako izjemno dragocena. V pomoč je kirurgom in reševalcem ob nesrečah.

Tkivo

Kri je tkivo. Tekoče je in rdeče barve. Ves čas kroži oziroma teče po telesu. Poganja jo najvztrajnejša mišica: srce. V telesu odraslega človeka je pet litrov krvi.

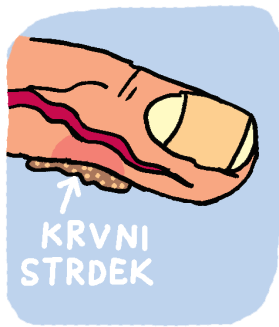
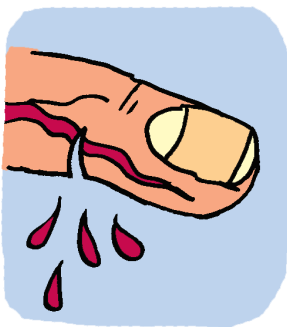

Belo in rdeče

Kri sestavlja krvna plazma. V njej plavajo **krvničke** ali krvne celice. Krvničke so rdeče in bele. Lepo sodelujejo med sabo. Rdeče, ki jim pravimo tudi **eritrociti**, prenašajo kisik iz pljuč v vsak delček telesa. Bele krvničke (**nevtrofilci** in **limfociti**) pa uničujejo telesu nevarne bakterije in viruse. Ob belih in rdečih krvnih celicah so še **trombociti**. Čeprav trombociti niso čisto prave celice, poznajo ogromno koristnih postopkov, ki so nujni za strjevanje krvi.

Strjevanje krvi

Kadar se ranimo, nam iz rane teče kri. Krvavitev ustavijo trombociti, ki začepijo poškodovano žilo. Čepek trombocitov utrdi mreža beljakovinskih vlaken, v katero se ujamejo še eritrociti, in tako nastane krvni strdek.

Prenos kisika

Rdeče krvničke, ki so prenašalci kisika, vsebujejo molekule hemoglobina. Hemoglobin obarva kri rdeče. Vendar to ni vse. Na hemoglobin se v pljučih, »rudniku kisika«, veže kisik. Tako vezan potuje kisik s krvjo do tkiv, kjer se sprosti oziroma odcepi, da ga tkiva lahko uporabijo.

Krvne skupine

Ljudje imamo različne krvne skupine. Imenovane so: A, B, AB oziroma O. Če bi dobili kri iz druge skupine, bi bilo to zelo nevarno. Eritrociti bi se začeli lepiti med sabo in bi zamašili žile. Kadar kdo potrebuje tujo kri zaradi poškodbe ali operacije, zdravniki poskrbijo, da dobi kri prave skupine.

FOTOGRAFIJ: SHUTTERSTOCK, ILUSTRACIJE: DAMJAN STEPANČIČ

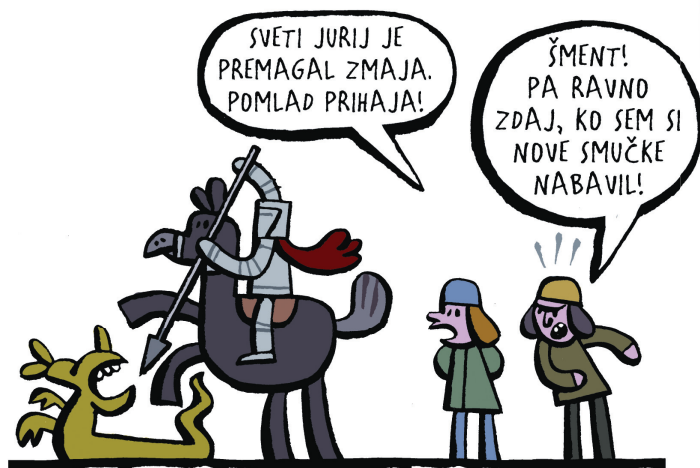

- ... da je v krvni plazmi devet desetih vode?
- ... da so v krvi glukoza, hormoni, soli beljakovin in tudi odpadki, kot je ogljikov dioksid?
- ... da krvničke nastanejo v kostnem mozgu? Od tam vstopijo v krvni obtok.
- ... da telo ves čas nadomešča krvničke z novimi? Nekatere bele krvničke živijo le nekaj ur.

ZELENI

Bajeslovni junak, ki premaga zimo

Po starodavnem ljudskem koledarju so nekoč z začetkom pomladi praznovali tudi začetek novega leta. V tem času so slavili pomembno pomladansko božanstvo, ki vsako leto znova obudi naravo k ponovni rasti. Poklanjali so mu cvetje in mlado zelenje, praznovanja pa so bila povezana s čaščenjem narave in njene rodovitnosti. Starodavno (predkrščansko) praznovanje je tako predstavljalo boj Pomladi z Zimo. Poznejša krščanska legenda je ta spopad predrugačila v boj svetega Jurija z zmajem.

Legenda o svetem Juriju

V 11. stoletju je nastala legenda, po kateri sveti Jurij v boju **premaga strašnega zmaja** in reši sveto Marjeto pred njegovimi kremplji. Zaradi junaškega boja z zmajem je ta svetnik postal tudi zaščitnik vitezov in konjerejcev. Sv. Jurij (pomlad) je prevzel vlogo starodavnega pomladanskega božanstva, ki premaga zmaja (zimo) in obudi naravo. Ker je njegov god spomladi, se je v ljudskem izročilu pojavil kot bajeslovni lik po imenu Zeleni Jurij. Jurjevo se po vsej Sloveniji praznuje na god sv. Jurija (23. april).

Zeleni Jurij

Zeleni Jurij predstavlja pomlad. Nekoč so dejali, da je Zeleni Jurij pridiral na zelenem konju, če je narava v tem času že ozelenela. Če pa je bilo še golo drevje ali celo sneg, so rekli, da je prijezdil na belem konju. V ljudskih šegah je Zeleni Jurij mladenič, ki je od glave do petá oblečen v **mlado zelenje** ali ovit v **bršljan**. Na travniku se spopade z Raboljem. To je mladenič, ki je oblečen le v slamo ali kožuh in pooseblja zimo. V spopadu vselej zmaga Zeleni Jurij (pomlad). Danes je Ze-

JURIJ

Praznovanje Zelenega Jurija ali jurjevanje

Na Slovenskem se je nekoč jurjevo praznovalo s posebnim obredjem, ki se je imenovalo **jurjevanje**. Na ta dan so posekali drevo, mu odstranili lubje ter ga okrasili s cvetličnimi venčki in pisanimi trakovi. Nato so izbrali mladeniča in ga ovili v mlado zelenje in cvetje. Na glavo so mu poveznili kapo, spleteno iz mladega zelenja. Tudi v roke so mu dali zeleno brezovo ali bukovo vejo, simbol ponovnega rojstva in prebujenja narave. Nato se je mlada družina podala na **sprevod po vasi**. Fantje so nosili okrašeno drevo in piskali na piščali. Za njimi je stopal Zeleni Jurij. Dekleta so jih spremljala s petjem jurjevskih pesmi. Gospodinja, ki je pri hiši sprejela Zelenega Jurija, mu je darovala dar (pogačo, orehe, vino). V zameno je z njega odtrgala vejico zelenja in jo zataknila za okno ali vrata. To naj bi po ljudskem verjevanju od hiše odvrčalo nesrečo. Ko so obhodili vso vas, so si iz nabranih darov pripravili gostijo in zakurili kres. Včasih se je sprevod končal tako, da so dekleta osmukala »obleko« Zelenega Jurija in jo vrgla v vodo. V slovenskem ljudskem izročilu se je ohranilo zelo veliko pesmi, ki opjevajo Zelenega Jurija. Pravimo jim **jurjevske kolednice**.

ILUSTRACIJE: IVAN MITREVSKI, FOTOGRAFIJE: MARKO PRŠINA, JANEZ PUKŠIČ, ARHIV MKZ

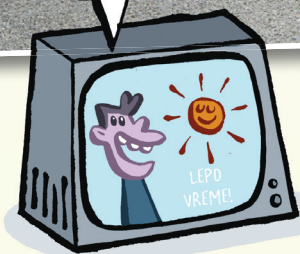
Jurjevo je tudi praznik pastirjev

Jurjevo je bilo nekoč tudi praznik pastirjev, saj se je na ta dan začela paša. Pastirji so ob piskanju piščali, donenju rogov in zvončkljanju zvoncev gnali živino iz hleva na zelene pašnike. V navadi je bilo tudi pokanje z biči, saj so verjeli, da to preganja čarovnice, da ne morejo škodovati živini.

Vlasta Mlakar

IN ŠE VREMENSKA NAPOVED:
ZELENI JURIJ JE DEJTN
PRIJAHAL NA ZELEMEN KONJU,
KAJTI OBETAJO SE NAM TOPLI
IN SONČNI DNEVI.

leni Jurij najbolj znan v Beli krajini. Šega je ohranjena kot turistična in folklorna zanimivost. Nekoč je bilo Jurjevo **pomemben praznik**, saj je pomenil začetek pomladi in s tem začetek dela na polju.

PROŠEL JE PROŠEL, PISANI VUZEM*,
DOŠEL JE DOŠEL, ZELENI JURAJ.
NA ZELEMEN KONJU,
PO ZELEMEN POLJU.

*VELIKA NOČ

dr. Vetko

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Imam psičko pasme mejni ovčar. Stara je okoli 6 let, pa me zanima, če jo še lahko naučim trikov. Prosim, da to objavite v naslednji številki. Že vnaprej hvala!

Ajda, Kostel, 11 let

Ajda, leta niso ovira, da se kuža nauči česa novega. Čeprav ni več rosno mlada, se lahko seveda nauči novih trikov in povelj, le da morda res ne bo šlo tako zelo hitro, kot če bi bila mlajša in v najbolj učljivem obdobju. Če pa me sprašuješ glede pasme, si lastnica psičke ene **najbolj inteligentnih** in učljivih pasem. Verjetno si že kdaj občudovala, kaj vse obvladajo ti kužki. V agilityju in raznih drugih spretnostnih športih so vedno na prvih mestih. Kaj šele delo z ovcami! Zatorej ti svetujem, da si ne postavljaš prav nobenih omejitev in gresta pogumno v pasjo šolo na tečaj trikev.

**Je objavljeno
tvoje pismo?**

Da ti bomo lahko poslali nagrado, čim prej pošlji svoje podatke na naslov
**Moj planet,
1536 Ljubljana.**

Rada bi te vprašala nekaj o naši mucki. Doma imamo mlado muco, ki se nikoli ne pusti božati. Zato vsak, ki jo poboža, dobi kakšno malo ali celo veliko prasko. Upam, da mi boš znal odgovoriti na to težko vprašanje in da bo objavljeno v reviji.

Hvala že vnaprej.

Zala, 11 let

Zala, mislim, da je problem bolj v tem, da je mlada muca še zelo igriva, kot pa da se ne bi pustila pobožati. Majcene muce so zelo zelo **razigrane in navihane** in pogosto se sploh ne pustijo crkljati, ampak bi se rade le igrale. Zato je vsak poskus bolj nežnega približevanja razumljen kot povabilo k igri in hop, že skočijo na našo roko. Tudi moja mačka je bila prav takšna; kaki dve leti je trajalo, da se je toliko umirila, da je sama prišla in prosila božanja. Prej je le čakala na priložnost, kdaj lahko »napade«. Včasih nas je kar pošteno prestrašila, ko je v zasedi čakala in nas nenadoma igrivo napadla. Poskusi se ji približati, ko je zaspana, takrat bo bolj dovzetna za nežnosti, kot če je polna energije.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na **moj.planet@mkz.si**. Objavljena vprašanja za dr. Vetka bomo nagradili!

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet.

Dragi Dr. Vetko! Tokrat ti prvič pišem. Zanima me, kdaj ribe postanejo lačne. Najlepša hvala.

Lan, 9 let

Verjetno te zanima, kako lahko ugotoviš, da je treba nahraniti ribice v akvariju? Res niso prav preveč zgovorne ... Praviloma so naše ribice lačne kar naprej in bi lahko jedle ves čas. Seveda to ne bi bilo prav primerno, celo nasprotno, preveč hrane bi jim škodovalo. Gotovo si že opazil, kako hlastajo po površini vode in so videti, kot bi mahale z repi, ko se približaš akvariju. To je svojevrsten način sporočanja, da bi jedle. A kot sem že rekla – jedle bi kar naprej. Zato je najbolj prav, da jih hraniš **dvakrat na dan** z manjšo količino hrane. Naj ti bo vodilo, da hrana nikoli ne sme ostati v vodi – torej da je daš le tako količino, ki jo ribe pojedó v približno dveh minutah (in verjemi, res ne potrebujejo več kot nekaj zrnč ali lističev). Hrana, ki ostaja, razpada v vodi in slabša njeno kakovost.

Živo! Pišem že drugič in upam, da mi boste odgovorili, ker me res zanima.

Mogoče letos dobim svojega mucka, zato imam nekaj vprašanj: Koliko približno stane cepljenje mačka (s kombiniranim cepivom)? Mucka bi vzela iz zavetišča. Katero zavetišče priporočate? (Bila sem že v Gmajnicah in tam mi je kar všeč). Koliko hrane na dan naj dobi odrasel maček in koliko mladič (v gramih)? Kako naj mucka zaščitim pred zunanjimi zajedavci? (Za maminega mačka smo kupili tekočino za vtiranje v kožo, a ni nič pomagalo, moj mucek pa bo živel zunaj in bi rabil nekaj.) Kako naj mucku odstranim klope? Naj mu jih izpulim ali ne? Je kakšna razlika v obnašanju med kastriranim mačkom in sterilizirano mačko? Hvala za odgovore že vnaprej!!!

Živa, 11 let

Živa, prav je, da si se poglobila v lastništvo mucke, še preden si jo dobila. Imeti živo bitje, ki je od nas odvisno, je izredno odgovorno delo. Cepljenje muc je najpomembnejše in ga **nikoli ne smemo preskočiti**. Žival tako zaščitimo pred nevarnimi ali celo smrtnimi boleznimi, hkrati pa zaščitimo tudi druge muce, saj zmanjšamo pojavljanje bolezni. Cena je zanemarljiva v primerjavi s **prednostmi**, ki jih cepljenje prinaša. Takole približno pa je to kaka vreča hrane.

Podpiram tvojo željo, da pomagaš muc v zavetišču! **Vsa zavetišča** so polna živali, ki potrebujejo našo pomoč. Izbira zavetišča zato ni najpomembnejša, pomembno je, da svojo muco vzljubiš ter ji ponudiš topel dom.

Količina hrane v gramih je vedno napisana **na embalaži**. Sprva boš kupovala tisto za mladičke, kasneje za odrasčajoče, nazadnje pa za odrasle mačke. In nič ne skrbi, hitro boš videla, če da je preveč ali premalo!

Muce moramo zaščititi tako pred notranjimi kot zunanjimi **zajedavci**. Oboji so lahko nevarni za zdravje muc, lahko pa prenašajo tudi bolezni, ki so nevarne ljudem. Za notranje zajedavce boš pri veterinarju dobila tabletko ali tekočino, ki se stisne na vrat, za zunanje pa so najboljša zaščita pipete s posebno tekočino, ki ščiti pred bolhami in klopi ter preprečuje razvoj jajčec in ličink bolh. Tako preprečiš, da se mačka kar naprej okužuje z zunanjimi zajedavci iz svoje lastne okolice, kamor padajo jajčeca. Zaščita je zelo učinkovita, le pravilno jo je treba uporabljati. To pa pomeni redno vsak mesec. Nanašanje pa je izjemnega pomena – vedno **na suho kožo** in nikakor ne na dlako. Poprosi veterinarja, naj ti pokaže, kako se to pravilno naredi.

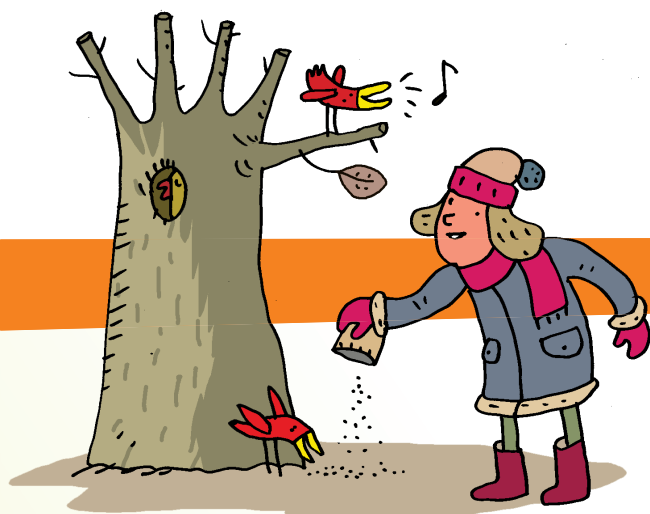
FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Klope je seveda nujno odstranjevati, saj lahko prenašajo bolezni. A pazi, da klop ne stisneš, ker lahko prav takrat pride do prenosa povzročiteljev bolezni v kri mačke. Predlagam ti, da pri veterinarju kupiš posebne klešče za pravilno odstranjevanje klopov.

Obnašanje sterilizirane mačke in kastriranega mačka se ne razlikuje kaj dosti, oba sta bolj umirjena kot nesterilizirane muce in nekastrirani samci. Nagnjena sta tudi k hitrejšemu nalaganju maščobe v telesne zaloge, zato naj se dovolj **gibata** in dobita prilagojeno prehrano. Zelo priporočljivo je sterilizirati oziroma kastrirati svoje živali, saj tako preprečujemo kotenje neželenih mladičev, hkrati pa se naše živali manj potepajo in pretepajo in so manj izpostavljene nesrečam v zunanjem svetu.

VARUJEM OKOLJE

Si eden izmed tistih, ki bi najraje izbrisali vse komarje z našega sveta? Si eden tistih, ki se na smrt bojijo čebel in jih z veseljem frčneš stran od svoje glave? Te ob pogledu na kače zmrazi in začneš kričati? Nisi edini, vendar te želim prijazno nagovoriti: »Nikar!« Do mnogih živali in rastlin gojimo negativne občutke, ker nam povzročijo neprijetno srbenje, bolečino in močan strah. A so popolnoma brez krivde, saj le živijo tako, kot jih je naredila mati narava.

Živali in rastline tega ne delajo nalašč

Trni, bodice, zobje in žela so sestavni deli njihovih teles, ki jim omogočajo lažje preživetje v svojem življenjskem prostoru in učinkovitejšo obrambo pred drugimi živimi bitji. Takšni so, ker so se skozi tisočletja ohranili le najboljši osebki svoje vrste. Pred seboj torej vidiš zmagovalce, ki se jim je uspelo razmnožiti in nadaljevati svojo vrsto.

Škodljivca in plevel je izumil človek

V naravi škodljivcev in plevelov ni, saj ima vsaka žival ali rastlina svojo ekološko funkcijo in vlogo. Ti dve besedi je izumil človek za rastline in živali, ki otežujejo njegov vsakdan in mu stojijo na poti ohranjanja zdravja, pridelovanja hrane, tehnološkega napredka in zaslužka.

8. del: Spoštujem vsa živa bitja

Človek uničuje na dolgi rok

Ljudje proizvajamo snovi, s katerimi onesnažujemo vodo in zrak ter nezavedno kvarimo kakovost svojega življenja in živih organizmov okrog nas. Kako? Po drugi svetovni vojni se je razcvetelo kmetijstvo. Da bi odstranili žuželke, ki so pohrustale veliko poljščin, so pridelovalci škropili njive z insekticidi. Najbolj je bil uporaben DDT. Učinkovito je odstranil neželene žuželke, rasti poljščin pa ni ustavljal.

Strup je po 40 letih še vedno v našem okolju

Dokler niso začele umirati ribe v bližnjem jezeru in dokler orli niso s svojimi telesi zlomili jajc, ki so jih valili. In vse dokler mladi moški niso mogli več imeti otrok. DDT je z njiv prešel v človeška telesa in naravo ter počasi uničeval življenje. Danes je ta herbicid prepovedan, vendar ga v okolju še vedno najdemo. V Sloveniji ga uradno ne moremo več kupiti, še vedno pa ga najdemo v kakšni kleti in ga nemarno vržemo med gospodinjske odpadke. V nekaterih državah v razvoju ga še vedno uporabljajo!

Predsodki in strah zamegljujejo naše znanje

Mladi danes veste veliko več o delovanju narave kot vaši vrstniki pred 200 leti. Dolgo hodite v šolo in se izobražujete. Kljub vsemu znanju v nas prevlada močan strah, kadar srečamo kačo. Poglejmo na situacijo drugače. Kače niso pogoste in tisti, ki jo v naravi srečate, ste pravi srečnejši. Te priložnosti nima več vsak! Takrat se čim bolj mirno umaknemo in kačo pustimo pri miru.

Ko si v Rimu, se obnašaj kot Rimljan

Ko smo v gozdu, se obnašamo kot njegovi prijatelji. Spoštljivi bodimo do rastlin in živali, ki so okrog nas. Ne teptajmo jih, ne pulimo, ne uničujemo njihovih domovanj in gnezd ter ne kričimo. Kako bi se ti počutil, če bi kdo nepovabljen prišel v tvoj dom in tam kričal na vse grlo? Verjamem, da ti ne bi bilo všeč.

Posnemi s srcem, odnesi s fotografijo

V spomladanskem času mnogi sprehajalci s sprehoda prinesejo šopke zvončkov, teloha in drugih spomladanskih rastlin. Vse te cvetlice kmalu ovenejo in potem jih zavržemo, saj niso več lepe. Ob naslednjem sprehodu se spomni, da je zvonček lepši, ko raste v gozdu, in da bo tam dlje časa ostal lep. Če pa ga želiš na vsak način odnesti domov, ga fotografiraj in tako ohrani za vse večne čase.

V razmislek ...

Kaj naj jedo polži na maminem vrtu, če ne smejo jesti solate ali blitve?
Kdo bo opráševal jabolane, če bomo umorili vse čebele?
Kaj se bo v naravnem ravnotežju spremenilo, če izginejo vse kače?

(Sončna) OČALA

Že starogrški mislec Arhimed je pred 2200 leti ugotovil, da prozorni kristali lomijo svetlobo. Ko gledamo skoznje, vplivajo na naše vidno polje in na ostrino vida.

Statusni simbol

Prva očala, ki so jih izdelali **okrog leta 1300**, so bila iz kamene strelce. Čeprav so se očala pojavila kot strela z jasnega, pa so se v družbi tistega časa zelo hitro visoko povzpela. Kaj kmalu so postala statusni simbol uglednih osebnosti, kar dokazujejo številne freske in druge slikarije iz 14. stoletja. Prvo upodobitev očal je najbrž podpisal Tommaso da Modena, portret iz leta 1352 kaže provansalskega kardinala med branjem v samostanski pisalnici. Leta 1403 je najbrž nastala druga najzgodnejša upodobitev očal, »apostol z očali« krasil oltar glavne cerkve nemškega mesteca Bad Wildungen.

Čim lažja in tanka

Za izdelavo leč uporabljajo posebno obdelano mineralno, a tudi plastično steklo. Pri tem se obdelovalci stekla trudijo, da bi kar se da **zmanjšali** njegovo **težo** oziroma da bi leče čim bolj stanjšali. Oboje je velik izziv, saj je steklo lomljivo. S posebno zmesjo zmanjšujejo lomljivost stekla.

Tudi lep videz je
tako kdaj pa kdaj
odvisen od znanosti.

Sončna očala

Medtem ko očala z dioptrijo ne vplivajo na zaznavanje barv, pa je pri sončnih očalih to neizogibno. Sončna očala naj bi z zatemnjenimi stekli **odbijala neprijetne** ali celo **škodljive učinke sončne svetlobe**. Še posebej naj bi preprečevala kratkovalovne ultravijolične (UV) žarke, pa tudi običajno modro svetlobo naj bi občutno zadržala.

Rjavo, ki te ljubim rjavo

Sončna očala so običajno rjave barve. Tako zatemnjena očala povzročajo najmanjše barvne odklone ter ponujajo kakovostno zaščito pred modro svetlobo. A ker običajna barva hitro postane dolgočasna, so rjava stekla tu in tam izpodrinila zelena, rumena, rdeča in modra. A našete barve stekel ponujajo slabšo zaščito pred škodljivimi žarki kot rjava barva, pa tudi večje barvne odklone v našem vidnem polju povzročajo – pomislimo samo na udeležbo v prometu. Modra očala strokovnjaki še posebej odsvetujejo, saj nas ta, ko gre za modro svetlobo, skorajda nič ne ščitijo.

Da Vinci Learning

ZA VEČ O (SONČNIH) OČALIH PREKLOPITE NA PROGRAM DA VINCI LEARNING.

Dan
očarljivih rastlin

Fotografski natečaj

»Rastline naše pomladi«

Natečaj bo potekal do 6. maja 2013.

V naravi poiščite navdihujoče motive rastlin in jih fotografirajte. **Izberite do pet svojih fotografij, jih poimenujte in do 6. maja 2013 objavite v Galeriji na spletni strani <http://www.e-fotografija.com/galerija/> v rubriki natečaji – »Rastline naše pomladi«** ter v svoji kategoriji: »osnovnošolci«, »dijaki« ali »odrasli«. Pripišite še ime šole, ki jo obiskujete.

Strokovna komisija bo iz vsake kategorije izbrala tri najboljše fotografije, ki jih bodo nato natisnili in **razstavili v Botaničnem vrtu v Ljubljani. Razglasitev zmagovalcev in odprtje razstave bosta v okviru osrednjega dogodka ob mednarodnem Dnevu očarljivih rastlin, v petek, 17. maja 2013.**

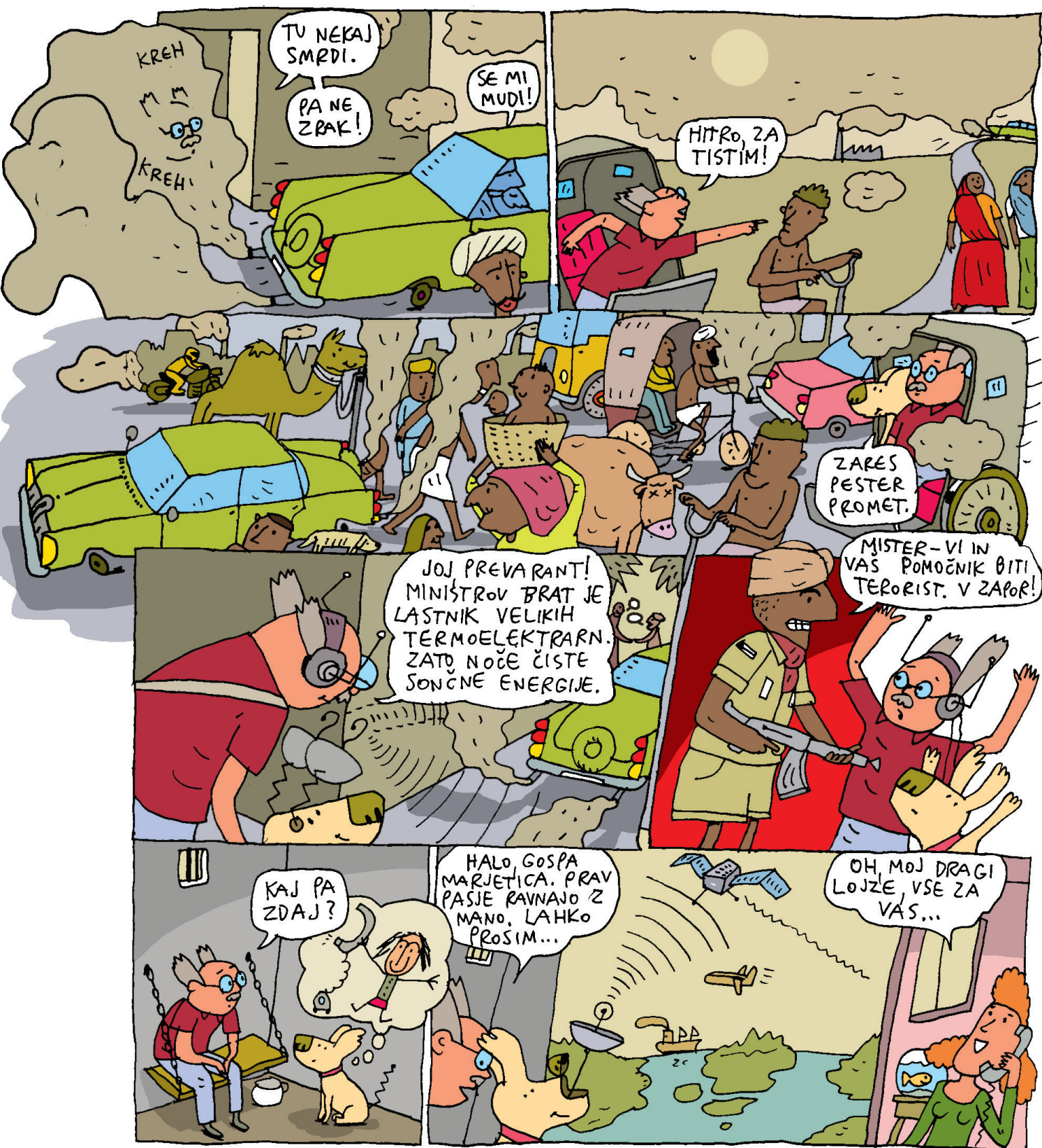
Avtorji zmagovalnih fotografij bodo prejeli tudi praktične nagrade.

Najboljše fotografije bodo **10. maja 2013** objavljene pod novicami na spletni strani e-Fotografija (www.e-fotografija.com/galerija/) ter na strani Slovenskega društva za biologijo rastlin (<http://www.plantslo.org/dan-rastlin>).

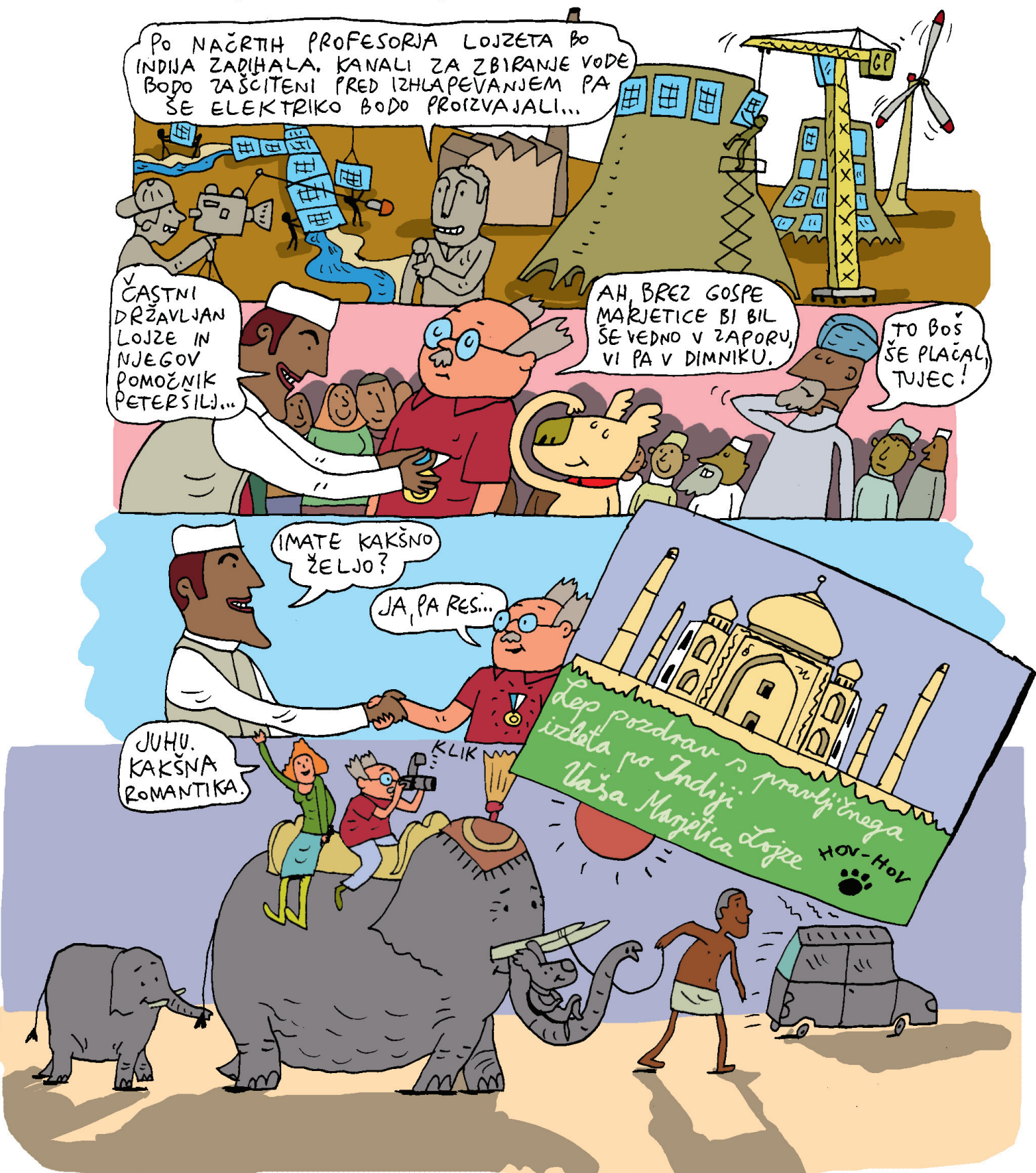
Fotografski natečaj organizirajo: Slovensko društvo za biologijo rastlin, Botanični vrt UL, spletna stran e-Fotografija, revije Pil, Moj planet in GEA ter Nacionalni inštitut za biologijo.

LOJZE IN PETERŠILJ

NAPISALA: NELI KODRIČ FILIPIČ, NARISAL: DAMIJAN STEPANČIČ

Potepanja
po
Sloveniji

Cvetoča Blagajeva dežela

Polhov Gradec

Na začetku Gradaške doline stoji že zgodaj spomladi cvetoča vas z zanimivim imenom. Gradec zato, ker je na hribčku nad današnjo cerkvijo že v davnih časih stal grad. In zakaj Polhov? Tu skozi je nekoč potoval tovarnik. Med počitkom sta mu izginila sedlo in uzda – najverjetneje so mu opremo ukradli tolovaji, a on je jezno vzkliknil: »To ni Gradec, to je Polhov Gradec!«

Nova polhograjska graščina

Na hribu, kjer je danes kapelica, je nekoč stal obzidan srednjeveški grad, malo nižje je mogočna cerkev. Stari grad nad cerkvijo je pred 500 leti najprej poškodoval potres, le nekaj let kasneje so ga razdejali še uporni kmetje. Zato se je graščak preselil v dolino na drugi strani hriba, kjer je v naslednjih stoletjih zrastle mogočna graščina z romantičnim parkom, urnim stolpom in Neptunovim vodnjakom (Neptun je bil rimski bog vode in morja).

Angleški stolp z uro in Neptunov vodnjak pri Polhograjski graščini

V Muzeju pošte in telekomunikacij so na ogled tudi uniforme pismonoš in njihova prevozna sredstva.

V službi na kotalkah

V graščini sta tudi dva muzeja: v Muzeju krajevne zgodovine si lahko ogledamo starodavne najdbe in kmečko orodje, še bolj zanimiv pa je Muzej pošte in telekomunikacij. Na ogled so stara poštna kočija, mopedi pismonoš in njihove stare uniforme ter stari poštni uradi in telefonska centrala. Ponekod so bile centrale tako velike, da so telefonistke po prostoru kotalkale! Delo telefonistov, ki so včasih ročno skrbeli za zvezo, lahko preizkusimo tudi sami! Organizirajo tudi delavnice, na katerih spoznamo, kako so nekoč pošiljali telegrame.

Blagajev volčin

Blagajev volčin, kraljeva roža

Grof Blagaj, ki je posestvu gospodoval pred sto petdesetimi leti, se je v srca domačinov zapisal kot dober človek, ki je lepo poskrbel za Polhov Gradec. Nekega dne je Blagaju domačin prinesel rožo, kakršne do tedaj grof še ni videl. Zato jo je poslal prijatelju botaniku, ta pa je ugotovil, da takšne rastline nimajo zapisane v nobenem priročniku. Grofu na čast so jo poimenovali *Daphne blagayana* (Blagajev volčin), čeprav so rožo domačini že od nekdaj poznali kot rumeno jožico. Kasneje so jo imeli celo za kraljevo rožo, saj jo je nekoč utrgal tudi saški kralj Friderik Avgust II. – v spomin na njegov obisk je dal Blagaj postaviti obelisk. Nekoč so bili celi travniki polni značilnih rumenkasto belih cvetov. Toda ljudje so zaradi kraljevega navdušenja mislili, da je roža zdravilna, zato je skoraj izumrla. Blagajev volčin cveti aprila in maja, a ga težko najdemo, nikakor pa ga ne smemo utrgati, saj je zaščiten.

Na Kalvariji nad vasjo je bil nekoč grad, potem senčna uta, danes pa kapelica.

Sprehod po Blagajevi poti

Označena Blagajeva pot vodi mimo vseh polhograjskih znamenitosti. Začne se pri Polhograjski graščini. Vzpne se tudi na Kalvarijo, kjer je stal stari srednjeveški grad. Kasneje so na njegovem mestu za grofico postavili senčno uto, pred sto petdesetimi leti pa so jo spremenili v kapelico. Od tam se pot ob križevem potu spusti v središče Polhovega Gradca. Pot vzame kakšno uro časa.

Polhov Gradec

V hribe!

Priostreni vrhovi Polhograjskega hribovja vabijo tudi na daljše izlete. Iz več izhodišč v Polhovem Gradcu do Grmade (898 m) vodijo slabi dve uri dolge označene pešpoti, do Tošča (1021 m), najvišjega vrha v tem delu Slovenije, je še nekoliko dlje. Najlepsi razgled na Polhov Gradec pa je s Polhograjske gore (824 m), ki jo po cerkvi na vrhu imenujejo tudi Sveti Lovrenc. Tam je bil nekoč protiturški tabor, cerkva je še danes obzidana.

Skalovje na Grmadi

FOTOGRAFIJE: MATEJ ZALAR, JOŽE BAVCON

Na pragu Ljubljane

Po Gradaški dolini je nekoč vodila tovarniška pot na Škof-jeloško. Danes se zdi, da je Polhov Gradec skoraj na koncu sveta, a vendar je od Ljubljane oddaljen manj kot dvajset kilometrov. Ker imajo obilico vode, je Polhov Gradec in njegova okolica vedno zelena, spomladi pa odeta v živopisno cvetje. Mogoče najdeš tudi blagajev volčin? Nujno ga fotografiraj!

Matej Zalar

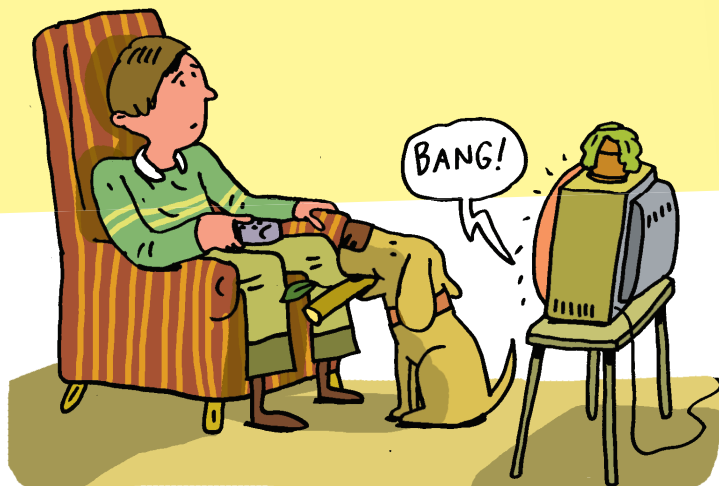
PELJI STARŠE NA IZLET!

TD Polhov Gradec
www.td-polhovgradec.si

Muzej pošte in telekomunikacij
www.tms.si

Polhograjska graščina
www.grad-polhovgradec.si

Len kot

1. Kako najraje preživljaš prosti čas?

- ★★ Najprej kaj počnem, potem pa dam vse štiri od sebe.
- ★ Vedno kaj počnem – se gibljem, družim s prijatelji, berem ...
- ★★★ Na kavču pred televizorjem, kot rastlina.

Poskušali smo ugotoviti, zakaj se reče »len kot fuks«. Fuchs po nemško pomeni lisica, a lisice vendar niso lene. Fuks naj bi bil tudi konj lisičje barve, pa konji prav tako niso leni. Leni ali vsaj upočasnjeni so, na primer, lenivci, a tega reka ne poznamo. Torej nam ne preostane drugega, kot da preverimo, ali si TI len kot fuks. :)

2. Za matematiko dobite veliko domače naloge.

- ★★★ Do večera je ne povoham. Potem vpletem starše, da jo naredijo oni.
- ★ Naredim jo takoj, ko pridem iz šole. Šele potem je na vrsti kaj lepšega.
- ★★ Delam jo po kosih. Enkrat do večera je narejena, tudi s pomočjo staršev.

3. Kakšna je tvoja soba?

- ★★★ Kot svinjak. Povsod se valjajo stvari, tudi kakšni ogrizki. Ne vem, kje je kaj.
- ★★ Ko jo pospravim, je lepa, a to naredim bolj poredko. Vmes jo pa razmečem.
- ★ Kot iz škatlice. Vse je na svojem mestu, igrače vedno pospravim za seboj.

fuks

4. Domov prideš lačen. Nikogar ni doma in nič ni pripravljenega, kar bi lahko pogrel. Kaj narediš?

- ★ Skuham špagete za vso družino.
- ★★ Sendvič.
- ★★★ Stradam.

5. Na mizi se blešči okusna torta. Slastno ti diši, a kaj, ko si je treba najprej en kos odrezati.

- ★ Skrbno jo razrežem in najprej ponudim drugim.
- ★★★ Mah, ne ljubi se mi rezati. Torti se raje odpovem.
- ★★ Odrežem si kos ali prosim mamo, da to naredi zame.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic
**MARLJIV KOT
MRAVLJA**

Zate nikakor ne moremo reči, da si len. Še takrat, ko bi lahko dal vse štiri od sebe, vedno kaj počneš. Redno delaš domače naloge, za seboj skrbno pospravljaš, tudi za druge si marsikaj pripravljen narediti, čeprav ti ne bi bilo treba — kar je zelo lepo. A nič ni narobe, če si tu in tam privočiš lenarjenje. Ni lepšega, kot dobro opraviti delo in se potem sprostiti.

Od 9 do 12 zvezdic
NEKAJ VMES

Nisi ne len kot fuks ne marljiv kot mravlja, ampak nekje na zlati sredini. Kar je prav v redu. Nekatere preganja občutek, da je kaj narobe, če lenarijo, in se zato sploh ne znajo sprostiti. Drugi pa bi od svoje lenobe lahko kar zgnili ... Ti ne. Očitno znaš poiskati pravo mero. Pazi le, da ne bi lenoba prišla na prvo mesto, za obveznosti pa bi zmanjkalo časa.

Od 13 do 15 zvezdic
LEN KOT FUKS

Ja, ti pa si len kot fuks. A vsej tvoji nagnjenosti do lenobe navkljub vseeno težko verjamemo, da bi se iz čiste udobnosti odpovedal kosu torte. :) Torej nekaj volje vendarle premoreš, če te stvar dovolj mika. Pa se ti dobro počutiš, če ne delaš nič? Kaj ni boljši občutek takrat, ko najprej opraviš obveznosti in šele potem daš vse štiri od sebe? Poskusi.

Ptice s fotografij vpiši v zgornji lik, nato pa črke prenesi v spodnjega. V obarvani vrstici najdeš ljubko ptico, ki lahko lebdi v zraku in celo leti nazaj! Katero?

1	9	3	23	21	15	24	14
2	6	18	11	19	10	2	
3	4	20	12	16	8		
4	22	17	13	1			
5	5	25	7				

		<table><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr><tr><td>6</td><td>7</td><td>8</td><td>9</td><td>10</td></tr></table>					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		1	2	3	4	5										
6	7	8	9	10												
K	11	12	13	14	15	16										
17	18	19	20	21	22	<table><tr><td>23</td></tr><tr><td></td></tr><tr><td></td></tr></table>	23			24	25					
23																

Sestavlil: Jože Petelin

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Drobno ptico z dolgim kljunom napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 30. aprila 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med pravnimi odgovori bomo izžrebali **2 nagradenca**, ki bosta prejela knjigo iz zbirke **Gospod Gnilc**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagradencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v majski številki Mojega planeta.

Kdo sem?

nagradno
vprašanje

Afrika

Živim v osrednji Afriki, južno od Sahare. Spadam med votloroge. Če po naključju dajem vtis, da sem pač nekakšno govedo, ki ga vprežeš in nato goniš po polju s plugom za repom, sledi presenečenje: nisem take vrste govedo ... Še več, ljudje me niste nikoli udomačili. In če hočeš še še več: v Afriki veljam za eno od človeku najnevarnejših živali. Živim v velikih, tudi večtisočglavih čredah. V dolžino merim 3,4 metra, samice so malo manjše. S skupnimi močmi lahko preženemo tudi tako močne plenilce, kot so levi, a skupina levinj vseeno pogosteje zmaga ... Vsak dan moram piti, zato se od vode oddaljim največ 15 kilometrov. Jem hrano in listje, po navadi ponoči ali zgodaj zjutraj. Žal med rastlinami živijo tudi takšne nadloge, kot so klopi, včasih pa staknem tudi bolhe in uši. Zato na svojem telesu večkrat gostim govedarje – ptice, ki se hranijo z zajedavci. Slaba stran tovrstne nege je, da govedarji ne pojejo samo mrčesa, ampak poskrbijo, da moje rane ostanejo odprte, in mi pijejo kri. In še en namig: nisem bizon – si pa z njim delim tri enake črke ... Me prepoznaš?

Jasna Merc

FOTOGRAFIJA: SHUTTERSTOCK

Odgovor napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 30. aprila 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med praviimi odgovori bomo izžrebali **nagrajenca**, ki bo prejel knjigo **Ajda in Razbojnikovi**. Več o pravilih za sodelovanje, varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Ime nagrajenca bo objavljeno na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v majski številki Mojega planeta.

Čigava si pa

Si že kdaj slišal za prostoživeče mačke? Kaj pa za potepuške, pocestne, brezdomne, nikogaršnje mačke? Na cesti so pristale zato, ker nekoč nekdo ni poskrbel za svojo mačko, kot bi moral, zato danes iščemo rešitve, kako jim zagotoviti čim bolj kakovostno življenje pod milim nebom.

Prostoživeče mačke živijo v pretežno urbanem okolju. Združujejo se v kolonije, velike od pet do dvajset mačk, kar je odvisno predvsem od naklonjenosti okolice, ki jih obdaja. Izostreni čuti in izkušnje s človekom so mačke naučile, da se nas izogibajo, zato jih veliko ljudi sploh ne opazi. Pa vendar je takih mačk veliko.

Vsaka žival ima **pravico do dostojnega življenja** in pri zapuščenih mačkah ni nič drugače. Na to pogosto pozabijo vsi tisti, ki jim prostoživeče mačke pomenijo nepotrebno nesnago. Tudi zato smo to problematiko vključili v zakonodajo s področja zaščite živali.

Mačke brez skrbnika potrebujejo našo skrb

Če naletimo na zapuščeno mačko, o tem obvestimo pristojno zavetišče. V Sloveniji jih je trenutno 14, in če ne vemo, na katero se obrniti, se o tem pozanimamo pri Centru za obveščanje (112).

Zavetišče prevzame mačko in poskrbi za njeno veterinarsko oskrbo, predvsem pa za sterilizacijo oziroma kastracijo, saj s tem preprečimo čezmerno razmnoževanje mačk. V nasprotnem primeru mačje kolonije nenadzorovano naraščajo, kar ima številne **negativne posledice**:

- porast spolno prenosljivih bolezni med mačkami in posledično višja umrljivost
- izčrpanost mačk zaradi neprestanega parjenja in kotitev
- visoka umrljivost mačjih mladičev zaradi slabih razmer
- večji odpor okolice zaradi naraščajočega števila mačk

Zapuščene mačke pogosto končajo pod kolesi avtomobilov, včasih postanejo plen drugih živali, nemalokrat pa so žal tudi žrtve zastrupitve in podobnih nedopustnih dejanj, za katere je (kazensko) odgovoren človek.

ti?

Prepoznaš jo po ušesu

Zdrave prostoživeče mačke, ki ne prenašajo neozdravljivih virusnih bolezni, so po sterilizaciji in kastraciji večinoma vrnjene v njim znano naravno okolje. Da jih lažje prepoznamo, jih veterinar označi tako, da jim **odreže vršiček uhlja**. Zanje nato poskrbijo hranitelji, ki mačkam na izbranem mestu puščajo hrano in vodo ter redno poročajo zavetišču, kako je z zdravjem mačk. Prav tako zavetišču sporočijo, če se v koloniji pojavi nova, neoznačena mačka. Zapuščenih mačjih mladitčev in mačk, ki so socializirane, tj. navajene ali celo željne stika z ljudmi, zavetišče ne vrne v naravo, temveč jim skuša najti nov dom. Glede na to, da je v Sloveniji letno na tisoče zapuščenih živali, naloga ni najlažja.

Kako se godi ljubljanskim mačkam?

Na območju Mestne občine Ljubljana po splošni oceni prebiva okoli 10.000 prostoživečih mačk. V preteklih šestih letih so v ljubljanskem zavetišču ob pomoči izurjenih prostovoljcev za odlov mačk sprejeli več kot 11.000 mačk, od katerih so jih **v okolje vrnili polovico**. Med preostalimi je bilo nekaj lastniških mačk, ki so bile vrnjene svojim skrbnikom, nekatere zaradi hudih poškodb ali bolezni niso preživele, druge pa so našle nov dom oziroma v zavetišču še čakajo nanj.

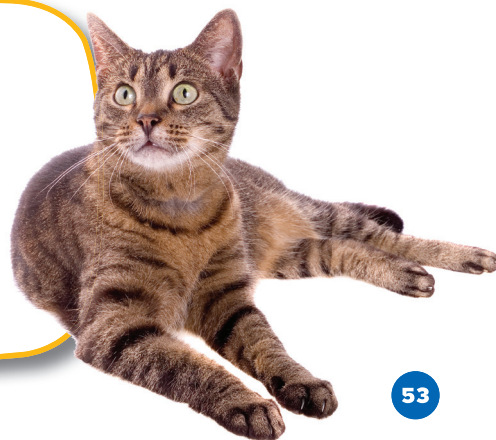
Slovenski statistični urad pravi, da ima ljubljanska občina približno 280.000 prebivalcev oziroma 119.000 gospodinjstev. Verjame, da marsikdo med njimi ne želi imeti opravka z zapuščenimi mačkami ali jim želi celo škodovati. A vendar bi bilo za dostojno mačje življenje dovolj, če bi za eno ljubljansko prostoživečo mačko poskrbela vsaj vsaka 28. oseba ali vsako 11. gospodinjstvo.

Hvala, ker boš svoje znanje o prostoživečih mačkah delil z drugimi in poskrbel za to, da se ob srečanju z zapuščenimi mačkami ljudje ne bodo več obračali stran, temveč bodo poskrbeli za njihov boljši jutri. **Prostoživeče mačke so namreč mačke nas vseh.**

*Nuša Miklavec
Društvo za zaščito živali Ljubljana*

Mačje bolezni:

- **Mačja levkoza (FeLV) in mačji aids (FIV):** gre za kužni virusni obolenji, ki se med živalmi prenašata s slino oziroma prek ugriznih ran, ki nastanejo med pretepi in tudi parjenjem. Bolezni sta neozdravljivi in za prostoživeče mačke, ki živijo v neugodnih razmerah, hitro usodni.
- **Mikrosporija:** je kožna bolezen, ki jo povzročajo glivice. Čeprav gre za obolenje, ki se lahko prenaša z živali na ljudi, so taki primeri izredno redki, saj se prostoživeče mačke izogibajo človeka in z njimi varno ravnaajo zgolj za to usposobljeni prostovoljci.

Carlo Collodi

OSTRŽEK

Naslikala
Marlenka Stupica

Iz zbirke
Domače branje

Le kdo bi si mislil, da lahko kos lesa postane eden najbolj priljubljenih otroških junakov na svetu?! Seveda ne navaden kos lesa, ampak tak poreden, nehvaležen primerek, ki počne neumnosti, išče pustolovščine, se večkrat za las izogne smrti – in ima nos, ki se mu ob lažeh podaljša. Lutka – poleno, ki si najbolj na svetu želi postati pravi deček, pa se mu vedno kaj sfiži ... Kako tudi ne, ko pa kar naprej srečuje razne Zvitorepke, Brljave in cirkuške ravnatelje, ki se poigravajo z ubogim Ostržkom in ga mimogrede speljejo v težave! Sama sreča, da so tu še mojster Pepe, vila Plavalaska in murn Modrec – še posebej pa to, da ima Ostržek v resnici dobro srce ...

Fantastična pripoved o Ostržku je prevedena v več kot 70 svetovnih jezikov, doživela pa je tudi več priredb za filme, lutkovne predstave in slikanice. V zbirki *Domače branje* najdete spremno gradivo, ki spodbuja pogovor o prebranem, vsebuje stvarne opombe in dodatne informacije o besedilih in avtorjih.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali www.emka.si

Vinko Möderndorfer

KOT V FILMU

Ilustriral Damijan Stepančič

Nagrada modra ptica

Gašper je skoraj dvanajstletnik, brihten mulc, ki pa ne spada v skupino najbolj priljubljenih učencev na šoli. Zato večino prostega časa preživi na internetu in neumorno širi svoj besedni zaklad z raziskovanjem neznanih besed in njihovih pomenov. Ima enega najboljšega prijatelja, s katerim se družita, in simpatijo, čedno punco, ki se z njim raje kot v živo družijo po Skypu. Njegovo življenje se zdi čisto ok, dokler se nekega dne doma stvari ne začnejo spreminjati, sprva neopazno, a kmalu vse siloviteje. Gašperjev smiselno urejeni svet se postavi na glavo in sesuje na koščke ... A ker naj bi vsaka slaba stvar s sabo prinesla še kaj dobrega, je tako tudi v romanu *Kot v filmu*: tisto, kar se na začetku zdi brezupno, se na koncu bolj ali manj dobro razplete za vse.

Jakob in Wilhelm Grimm

ŽELEZNI JANEZ

Ilustriral Damijan Stepančič

Iz zbirke
Velike slikanice

Nekoč je živel kralj, ki je imel grad (kot pač večina kraljev po pravljicah). Za gradom se je razprostiral velikanski gozd. In ker je bil kralj očitno strasten ljubitelj srnje pečenke z brusnicami, je v gozd poslal lovca. (Ne, ne po brusnice, če se razumemo ...) A lovca od nikoder. (Pa srne tudi ne.) Vajo je ponovil še nekajkrat – učinek pa enak! Torej se je za nekaj časa sprijaznil s pomanjkanjem lovskega kadra in divjačine hkrati – nato pa je prišel tujec lovec, da postavi stvari na svoje mesto. In v gozdu odkril nenavadnega, divjega moža, rjavega kot zarjavelo železo. Seveda so ga družno premagali, zvezali in vrgli v železno kletko. In zadeva bi bila lahko zaključena, gozd bi spet postal sprehajališče in lovišče, če ... Če se ne bi nekega dne v kletko divjega moža odkotalila zlata žoga mladega kraljeviča. In če se ne bi pravljica o železnem Janezu tu pravzaprav šele dobro začela ...

Pravljica bratov Grimm *Železni Janez* je bila prvič objavljena leta 1850. Zdaj je ta skrivnostna zgodba s čudovitimi podobami Damijana Stepančiča zaživela tudi v slikanici.

**KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV,
DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVJI MOJ PLANET**

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____ ,
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

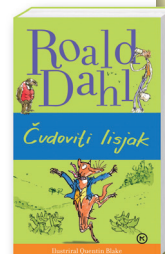
Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagradjenih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

**NAGRAJENCI IZ MARČNE
ŠTEVILKE REVJE
MOJ PLANET**

**SIVE CELICE –
KRIŽANKA Z ŽIVALMI**

Iskana beseda: **KAVIAR.**
Knjigo Roalda Dahla
Čudoviti Lisjak prejmeta
Nika Gec iz Ajdovščine
in Tina Kastavec
iz Šentjerneja.

**NAGRADNO VPRAŠANJE
– DEBITELOV PAKET
PRESENEČENJA**

Pravilni odgovor:

NajinD – 1 za 2.

Nagrade, ki jih podarja *Debitel*,
prejmejo *Ela Žužul Jovanović* iz
Grosuplja, *Lara Židar* iz Zagorja
in *Nina Lampret* iz Frankolovega.

Nagrade bomo poslali po pošti.

Nagrajencem iskreno čestitamo!

ZAMBEZIJA

TUDI V 3D

**RAJ ZA VSA
PERNATA BITJA**

SINHRONIZIRANO

**V KINU OD
18. APRILA.**

vaša
pošta

Moj PLANET
1536 Ljubljana

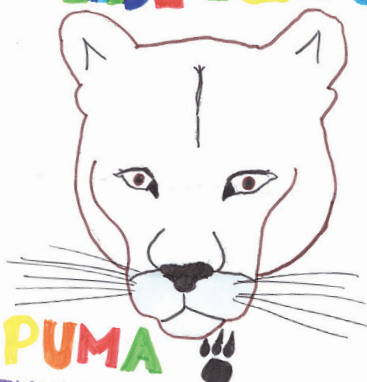
Moj PLANET

Ste zelo dobra revija. Rad bi berem
planetove stripe in rešujem križanke.
Obožujem tigre in rise zato želim več člankov
o njih. Moj planet spodbujam in ostanite
taka revija. Lep pozdrav.

tiger

DRAGI
mojplanet

PUMA

TISI HOJA NA LJUBŠA REVIIJA!
V SOLE NESTRPNO LISTAM KO
TE DOBIM V ROKE!
RADA IMAM TESTE, SIVE CELICE,
IN DR. VETKA!
IMAM VPRAŠANJE:
OPSTA JA DELA PUMA?
ČE SO PROSIM OPIŠI.

IVANA LUKIČ

mojplanet

PATRIK, 3. LETE

Hvala za vaša pisma,
pohvale in predloge, ki jih
tako pridno pošiljate!

mojplanet

ŽIVALI

RASTLINE

Vaša revija je najboljša!!!
Imam jo, ker mi daje veliko
raznobarvnih tem.
Nekateri avtorji pišejo zanimive
in zanimive stvari, ki jih
ne najdem nikoli drugje.
Imam jo, ker je zelo zanimiva
in zanimiva, zato jo čitam.

Še pozdrav in hvala!

Šteja Božič, 8. LET

VAŠA
OBOŽEVALKA
SAMANTA

SAMANTA, 8. LETE

Lara, Anja in Eva, vaša pisma objavljamo na www.mladinska.com/mojplanet.

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko odslej tudi pišete dr. Vetku, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije.

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Dnevnoinformativna oddaja za otroke in mladino!

HEJ, TI! TE ZANIMA?

Pridruži se nam!

PROPAGANDNO SPOROČILO

www.infodrom.si

Od ponedeljka do
petka ob 18.00 na
prvem programu
Televizije Slovenija!

Si nas zamudil/a?

Skoči na infodrom.si
in nas ujemi!

vedno odprtih oči

infodrom

Leonardo da Vinci je bil med drugim znan tudi po bistrournih rekih in »zavozlanih« pisavah, ki jih je uporabljal ... Pomagaj si z legendo in razberi rek, zapisan v balončku.

Rešitev: Poznamo tri vrste ljudi: tiste, ki vidijo, tiste, ki jim pokažemo, in tiste, ki nikoli ne vidijo.

ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Morske krave

Varujem okolje – Moj vrt

Safari v Južni Afriki

Naslednja številka izide
15. maja.

So trditve pravilne? Kaj praviš?

Kviz po aprilski številki

1. Pri žabah so samice občutno večje od samcev.

DRŽI

NE DRŽI

6. Trombociti skrbijo, da se kri ustavi in rana zaceli.

DRŽI

NE DRŽI

2. Žabji samci se na svatbo pustijo nositi samicam.

DRŽI

NE DRŽI

7. 22. aprila je dan Zemlje.

DRŽI

NE DRŽI

3. Komet je sestavljen iz pepela, zato se dolgo kadi za njim.

DRŽI

NE DRŽI

8. Polhov Gradec je dobil ime po graščini.

DRŽI

NE DRŽI

4. Leonardo da Vinci je bil rojen leta 1909.

DRŽI

NE DRŽI

9. Premenjalnolistni vraničnik je samec od vrane.

DRŽI

NE DRŽI

5. Obstajajo rastline, ki se prehranjujejo z mesno hrano.

DRŽI

NE DRŽI

10. Očala so iznašli okrog leta 1300.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če ne, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, april 2013, leto 8 • Na leto izide 12 števil. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Vodja sektorja Izobraževalno založništvo: Senja Požar Horvat • Odgovorna urednica: Maja Bajželj • Urednica: Jasna Merc • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Oblikovna zasnova: Vito Cof • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: **Moj planet, 1536 Ljubljana**, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 8.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,74 €, za individualne naročnike 3,99 €, v prosti prodaji 4,70 €. Naročnina se poravnava v dveh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 96,00 €. • DDV in poštšina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravilno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštšina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • **Naročanje revij:** Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja revij in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • V. d. vodje službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • www.mladinska.com/oglasniprostor, sot@mkz.si • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 307 80 08 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva.

Izjemni prihranki
+ **DARILO**

Veliko prostora za veliko veselja.

Bogato opremljeni družinski modeli Volkswagen Family: **Caddy, Touran, Sharan in Multivan** nudijo dovolj prostora za kar tri otroške avtosedeže in veliko prtljage. Imajo številna odlagalna mesta za manjše stvari, zaradi svoje prilagodljivosti pa so dovolj prostorni tudi za prevoz večjih predmetov. Ne glede na to, kakšne so vaše želje in potrebe, boste med veliko izbiro Volkswagnovih družinskih modelov zagotovo našli idealnega zase.

Ob nakupu vozil Volkswagen Family boste prejeli tudi darilo, primerno za majhne in velike – tablični računalnik z nosilcem*.

Caddy Family s prihrankom 3.880 EUR vam je na voljo za 18.699 EUR.

Več informacij o ostalih modelih na www.volkswagen.si.

FAMILY

Das Auto.

Emisije CO₂: 119–196 g/km.
Kombinirana poraba goriva: 4,5–8,4 l/100 km.

Porsche Slovenija d.o.o., Bravničarjeva 5, 1000 Ljubljana. Slike so simbolne. Akcija traja do 15. 5. 2013. Več informacij o specifični porabi goriva in specifičnih emisijah CO₂ pri novih osebnih vozilih najdete v priročniku o varčni porabi goriva in emisijah CO₂, ki ga lahko brezplačno dobite na prodajnem mestu in na spletni strani www.volkswagen.si. *Tablični računalnik GoClever R106 Bluetooth in nosilec Celly REARTAB.

LG
T385
64 €

Moj Mobi s SIM-kartico

BONUS
15 EUR

Samsung
E2121B
28 €

Moj Mobi s SIM-kartico

BONUS
15 EUR

Vse najboljše!

Za praznovanje 15-letnice v velikem slogu je Mobi pripravil številne ugodnosti. Za začetek sta tu dva nova Mobipaketa, ki prinašata kar **15 evrov dobroimetja**. MobiSIM in MicroSIM sta **do konca leta cenejša za 15 %**. Nikakor pa ne gre spregledati še **15 % bonusa*** pri polnitvi Mobiračuna. Vse najboljše za najboljše!

Moj Mobi. Moj svet. Že 15 let.

WWW.MOBITEL.SI

Bonus 15 EUR velja za Mobipaketa Samsung E2121B in LG T385 in je v obliki prednaloženega dobroimetja na Mobiračunu.

*Ob vsaki polnitvi Mobiračuna z Mobikartico v vrednostih 10 ali 20 EUR prejme Mobiuporabnik 15 % bonusa, in sicer v promocijskem obdobju do vključno 31. 12. 2013.

Ob nakupu Mobipaketa Mobi SIM in Mobi MicroSIM (Moj Mobi, Moja številka) velja od 15. 3. 2013 do vključno 31. 12. 2013 15 % popusta, in sicer na vseh prodajnih mestih Telekoma Slovenije in na pooblaščenih prodajnih mestih. Cena Mobipaketa z upoštevanim popustom je 8,5 EUR.

Cene so navedene v EUR in vključujejo DDV. Slike so simbolične. Ponudba Mobipaketov velja do odprodaje zalog. Telekom Slovenije, d. d., si pridržuje pravico do spremembe cen in pogojev. Več informacij o Mobistoritvah, Mobipaketih, polnjenju Mobiračuna in ostalih ugodnostih je na voljo na www.mobitel.si.

mobi

do **15%**
bonusa ob
polnitvi
Mobiračuna*

nova
Mobipaketa
15 €
dobroimetja na
Mobiračunu

15%
popust
na SIM in
MicroSIM